

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Pär Pettersson

Straffrättsligt ansvar för uppmaning att begå själv mord

Och dess relation till intresse- och skadekriterierna

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christoffer Wong

Termin för examen: Period 1 HT 2019

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metod, material och teori	7
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	10
2 KRIMINALISERING	12
2.1 Inledning	12
2.2 Syftet med kriminalisering	12
2.3 Bör kriminalisering begränsas?	14
2.4 Hur kriminalisering ska begränsas	16
3 INTRESSEKRITERIET INOM KRIMINALISERING	18
3.1 Inledning	18
3.2 Vad är ett skyddsintresse?	18
3.3 Intressekriteriets inkorporering vid kriminalisering	21
3.4 Delanalys	23
3.4.1 Vad är ett skyddsintresse?	23
3.4.2 Intressekriteriets inkorporering vid kriminalisering	24
4 SKADEKRAVET INOM KRIMINALISERING	26
4.1 Inledning	26
4.2 "Harm" genom historien	27

4.3	"Harm" och kriminalisering	30
4.4	Definitioner av "harm"	31
4.5	Storlek på skada	34
4.6	Avstånd till skada	35
4.7	"Offense"	38
4.8	Paternalistisk lagstiftning	40
4.9	Delanalys	41
4.9.1	"Harm" genom historien	41
4.9.2	"Harm" och kriminalisering	42
4.9.3	Defintioner av "harm"	43
4.9.4	Storlek på skada	44
4.9.5	Avstånd till skada och farebrott	45
4.9.6	"Offense"	46
4.9.7	Paternalistisk lagstiftning	46
5	SUICID	48
5.1	Inledning	48
5.2	Suicid	48
5.3	Orsaker bakom suicid	49
5.4	Suicidal process	50
5.5	Psykiskt olycksfall	51
5.6	Själv mord och internet	53
6	LAGFÖRSLAGET	56
6.1	Inledning	56
6.2	Uppmärksammade fall	56
6.2.1	"Balkongflickorna"	56
6.2.2	Polisfallet	58
6.2.3	Commonwealth v. Michelle Carter	58
6.3	Lagförslaget	59
6.4	Utredningens användande av intressekriteriet	61
6.5	Utredningens användande av skadekriteriet	62
7	ANALYS	64
7.1	Inledning	64
7.2	Skyddsintressets inkorporering	64
7.2.1	Identifierng av skyddsintresse	64

7.2.2	Närmast identifierat skyddsintresse	64
7.2.3	Motstående intressen	65
7.2.4	Avstånd mellan gärning och intresse	67
7.3	Skadekriteriets inkorporering	67
7.3.1	Identifiering av ”harm”	67
7.3.2	Avstånd till skada	68
7.3.3	Paternalistisk kriminalisering?	70
7.4	Sammanfattande slutsats	70
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	72
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	77

Summary

The criteria of *interest* and *harm* are components in two central principles in criminalization. Their function in criminal law is to act restrictively, so that legislative proposals that do not meet the requirements they prescribe are not enacted.

On June 14, 2018, the Swedish government decided to commission a special investigation to consider criminal liability for *incitement of, or other psychological influences to commit suicide*. In this paper I use the prepared SOU – where proposals for a criminalization of the incitement of suicide appear – as a springboard. My aim is to bring together the theory regarding the criterion of interest and of harm, with the commission's proposal. For this purpose, I have also studied suicide as a phenomenon. This is because the actual meanings of interest and of harm varies, the material content of the concepts must therefore be clarified based on the facts of each case.

“The interest” is what, through a certain penalty, gets "protection" and is for this reason usually called a protected interest. Protected interest has no predetermined meaning, partly because criminalization functions as a reflection of the society in question but can be said to be positively valued: *things, phenomena, relationships* or the like. Harm holds a variety of definitions in criminal law. The concept of harm has no common denominator besides that it concerns some type of negatively valued change in an object. In order to link harm with the previously reported concept of interest, one can simply say that it is the negative effect of the type of act on the interest that is desired to be protected. In this way, there is a relationship between interest and harm.

In my analysis, I omit certain parts of the theory regarding the concepts of interest and of harm, the emphasis being on the parts that are relevant in the present case to achieve the purpose of the essay. My conclusion is that the criteria for interest and harm are consistently vague and flexible, which creates much room to argue for their applicability in most cases. When it comes to criminal liability for incitement of, or other psychological influences to commit suicide, I for instance conclude that the designated protected interest: life, is not necessarily the most closely identified, rather the protected interest at hand is a person's peace.

Sammanfattning

Intresse- respektive *skadekriteriet* är beståndsdelar i två centrala principer vid kriminalisering. Deras funktion inom strafflagstiftningsarbetet är att verka *begränsande*, så att lagförslag som inte uppfyller kraven som de föreskriver, ej förverkligas.

Den 14 juni 2018 beslutade regeringen att ge i uppdrag åt en särskild utredare att överväga ett straffrättsligt ansvar för *uppmaning* eller *annan psykisk påverkan att begå självmord*. I denna uppsats tar jag avstamp i den SOU som utarbetats där förslaget att kriminalisera uppmaning till självmord framkommer. Mitt syfte är att sammanföra teoribildningen avseende intresse- respektive skadekriteriet, med lagförslaget för att se dess överensstämmelse. För att möjliggöra denna sammanföring har jag även studerat suicid som fenomen. Detta eftersom betydelsen av intresse och skada särskiljer sig åt, begreppens innebörd måste preciseras med innehåll utifrån sakförhållanden i enskilda fall.

Intresset är *vad* som genom visst straffbud får ”skydd” och brukar av denna anledning kallas för skyddsintresse. Skyddsintresse har ingen på förhand bestämd innebörd, bland annat eftersom kriminalisering fungerar som en spegling av det aktuella samhället men kan sägas utgöras utav positivt värderade: *saker, företeelser, förhållande* eller dylikt. Skada innehar en mängd olika definitioner inom strafflagstiftningen. Skadebegreppen saknar gemensamma nämnare utöver att det ska handla om någon typ av negativt värderad förändring hos ett objekt. För att sammanlänka skada med tidigare redogjort begrepp *intresse*, kan man förenklat säga att det utgör gärningstypens negativa påverkan på intresset som önskas skyddas. På detta sätt råder ett förhållande mellan intresse och skada.

I min analys ligger betoningen på de delar som är relevanta i förevarande fall för att uppnå uppsatsens syfte, detta innebär att jag utelämnar vissa delar av teoribildningen avseende intresse- respektive skadebegreppet. Min slutsats mynnar ut i att kriterierna om intresse och skada är genomgående vaga och tånjbara vilket skapar stort svängrum att argumentera för deras applicerbarhet i de flesta fall. Gällande lagförslaget om uppmaning till självmord, kommer jag bland annat fram till att det utpekade skyddsintresset: liv, inte nödvändigtvis är närmast identifierat intresse, utan att tilltänkta kriminalisering snarare tillvaratar skyddsintresset avseende en persons frid.

Förord

Tack till min handledare Christoffer Wong.

Tack till Erik, Per & Jacob.

Tack till Ellen.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Dir.	Kommittédirektiv
SAOB	Svenska Akademiens ordbok
SMER	Statens medicinsk-etiska råd
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
NE	Nationalencyklopedin
WHO	World Health Organization

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Den allmänt rådande synen på kriminalisering har diskuterats åtskilliga gånger av olika författare inom den rättsvetenskapliga doktrinen. Lernestedt anser att en särskild miljö har uppkommit i samhället, där rättsliga förändringar genom lagstiftning framställs som botemedel för en mängd olika problem.¹ Tham konstaterar att straffrätten idag har kommit att utgöra ett politiskt instrument, och att meningsskiljaktigheter hos de olika partierna många gånger kan ha sin grund i kriminaliseringsfrågor.² Straffrättens roll som politiskt instrument består, enligt Lernestedt, framförallt i föreslagna åtgärder såsom nykriminaliseringar och successiva straffskaleskärpningar.³

För att ett straffbud ska gå från att bli ett politiskt förslag till verklighet krävs dock att den siktas genom filter, bestående av bland annat kriminaliseringsprinciper. Två sådana filter är intresseprincipen (eller skyddsintresseprincipen) och skadepincipen.⁴ Dessa två principer spelar en central roll i lagstiftningsarbetet på straffrättens område, och utgör villkor som lagstiftaren ständigt måste förhålla sig till.

Den 14 juni 2018 beslutade regeringen att ge i uppdrag åt en särskild utredare att överväga ett straffrättsligt ansvar för *uppmaning* eller *annan psykisk påverkan att begå självmord*. I det kommittédirektiv som ligger till grund för utredningen framhålls att möjligheten att döma till straffansvar för uppmaning till självmord med stöd av nuvarande straffrättslig reglering är mycket begränsad. Detta trots att man anser det i de flesta fall vara en *straffvärd handling*.⁵

Efter att ha konstaterat ovanstående brist i strafflagstiftningen lämnades ett slutbetänkande in i maj år 2019. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om uppmaning till självmord i fjärde kapitlet brottsbalken (1962:700). Förslaget är i skrivande stund utskickat på remiss.⁶

---

¹ Lernestedt (2013), s. 57.

² Tham (2017), s. 75.

³ Lernestedt (2013), s. 57.

⁴ Se exempelvis SOU 1992:61, s. 111; SOU 2013:38, s. 19f.

⁵ Dir. 2018:48, s. 8.

⁶ SOU 2019:32, 42 f.

1.2 Syfte och frågeställning

Skade- och intressekriterierna är viktiga beståndsdelar i två principer som lagstiftaren förhåller sig till vid en kriminalisering. Mitt övergripande syfte med denna uppsats är att analysera hur dessa två principer används i praktiken. Detta görs med avstamp i lagförslaget avseende en kriminalisering av uppmaning till självmord. För att utröna kriteriernas tillämplighet krävs att de förankras i faktiska sakförhållanden. Till följd behövs en kunskapsgrund avseende suicid, detta för att senare fastställa på vilket sätt intressekriteriet respektive skadekriteriet återspeglas, samt eventuellt uppfylls, genom ett straffbud om uppmaning till självmord. Mitt syfte mynnar ut i följande frågeställningar:

1. Vad har intressebegreppet och skadebegreppet för innebörd inom kriminalisering?
2. Vilka bakomliggande orsaker finns vid suicid, och hur tar suicidalitet sig i uttryck?
3. Är intressebegreppet och skadebegreppet, inkorporerade – i enlighet med väsentliga delar av den teoribildning som begreppen härrör från – i den utredning som ligger till grund för en kriminalisering av uppmaning till självmord?

1.3 Avgränsning

Det är inte möjligt att fastslå några absoluta regler för när kriminalisering får ske. Vad som istället blir aktuellt är ett formulerande av principer som kan fungera som en ram eller som någon form av modell *inför* överväganden om kriminalisering. *Vilka* kriminaliseringsprinciper som ska vara vägledande för lagstiftaren i straffrättsliga frågor är något som har diskuterats flitigt. En mängd förslag har lagts fram inom juridisk doktrin samt i diverse propositioner och betänkanden.⁷ Förslagen som har lagts fram är inte nödvändigtvis överensstämmande med varandra. Två vanligt förekommande kriterier som jag i denna uppsats har valt att avgränsa mig till är intressekriteriet och skadekriteriet. Dessa kriterier har valts utifrån att de spelar en central roll i strafflagstiftningsarbetet. Andra minst lika grundläggande kriterier så som exempelvis *effektivitet*, eller huruvida rättsväsendet *besitter resurser* har avsiktligt valts bort till förmån för de två tidigare nämnda principerna. Att särskilt behandla två principer – istället för flera – har den fördelen att en ofullständighet genom att ”skrapa på ytan” på *flera* principer kan undgås. Nackdelen utgörs av att vissa delar för

---

⁷ Se 1.5 nedan.

helhetsförståelsen faller bort. Övervägande avseende kriminalisering är med andra ord mer komplext än vad denna uppsats gör gällande.

Själv mord ses i den här uppsatsen som ett avskilt fenomen från assisterat själv mord eller eutanasi. Sistnämnda begrepp har att göra med en insats som ges efter ett uttryckligt önskemål från en patient av en läkare där avsikten är att insatsen ska orsaka patientens död.⁸ En sådan situation uppmärksammar en helt annan debatt än den min uppsats syftar att delta i.

Dödshjälpsdebatten aktualiserar ofta diskussioner avseende motstående intressen, där det *ena* utgår från att det är fel att döda och orsaka skada och det *andra* respekten för individens rätt till självbestämmande och att själv få besluta när ett lidande blir outhärdligt och ett liv ska avslutas.⁹ Denna uppsats definition av själv mord ser förekomsten som en avsiktlig självdestruktiv handling som leder till döden.¹⁰ En annan definition som jag använder mig av i denna uppsats är *psykiskt olycksfall*. Denna sistnämnda definition innebär, ett synsätt på själv mord som har många likheter med den teoretiska och praktiska olycksfallspreventionen som används i trafiken.¹¹

1.4 Metod, material och teori

En rättsdogmatisk metod innebär i korta ordalag, enligt Kleineman, att allmänt accepterade rättskällor vilka innehar en viss auktoritet, systematiseras och tillämpas för att beskriva rättsläget vid en viss given tidpunkt. Rättsdogmatik söker lösningar på rättsliga problem utifrån allmänt accepterade rättskällor.¹² De allmänt accepterade rättskällorna som här åsyftas, utgörs av förarbeten, lagtext, praxis och doktrin. Målet med denna metod är att klarlägga gällande rätt, dvs. åskådliggöra hur en rättsregel ska uppfattas i ett visst sammanhang.¹³

Sandgren anser att ett sätt att förstå rättsdogmatiken är genom dess uppgift att systematisera och tillägger att det är systematiseringen som gör rättsvetenskapen *vetenskaplig*.¹⁴ Sandgren anser dock att det av flera skäl är oklokt att beteckna mycket av dagens rättsvetenskapliga praktik som rättsdogmatisk, och att den istället bör gå under ”analytisk rättsvetenskap”, eller någon liknande term.¹⁵ En av anledningarna till detta är enligt Sandgren

---

⁸ SMER 2017:2, s. 36.

⁹ *Fakta och argument om dödshjälp*, Svenska Dagbladet, 2006-12-17.

¹⁰ *National Encyklopedin* (NE), uppslagsord "Suicid", internetversion på <<http://www.ne.se>>, besökt 9 november 2019.

¹¹ Se 5.3 & 5.5 nedan

¹² Kleineman (2013), s. 21.

¹³ *Ibid*, s. 26.

¹⁴ Sandgren (2008), s. 649.

¹⁵ *Ibid*, s. 655 f.

att rättsdogmatiken i praktiken har kommit att mindre handla om att ”fastställa gällande rätt”, till att även exempelvis inbegripa att utveckla begreppsapparaten, analysera argument och tänkbara lösningar, göra en kritisk granskning av rättsläget m.m.¹⁶ Sandgrens mer öppna term, *analytisk rättsvetenskap*, stämmer därmed bättre överens med den metod som arbetet i denna uppsats utför. Tillskillnad från många andra rättsdogmatiska uppsatser skiljer denna sig åt gällande källanvändning. Istället för att systematisera *rätten*, tar jag ytterligare ett kliv och systematiserar teoribildningen *bakom* rätten. Kriminaliseringsprinciper är vad lagstiftaren har förhållit sig till vid rättskällornas tillkomst. På så sätt gör denna uppsats en ansats att istället för att åskådliggöra rätten i ett visst sammanhang, åskådliggöra kriminaliseringsprinciperna inom rätten.

Uppsatsens material skiljer sig åt, beroende på den tilltänkta funktion de olika avsnitten har till uppgift att fylla. Kapitel 2–4 består främst av rättsfilosofisk litteratur, vilken beskriver grundläggande teorier avseende kriminalisering, samt intresse- och skadekriterierna. I kapitel 5 har skilda vetenskapliga texter av suicidforskare använts för att ge en närmare förståelse av självmord. Vidare används myndighetsskrivelser och skilda texter härrörande organisationer så som *SuicideZero*, eller *Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd* som verkar för att ytterligare medvetandegöra suicid som fenomen i samhället. I kapitel 6 används företrädesvis den utredning som ligger till grund för lagförslaget om kriminalisering av uppmaning till självmord, men även nyhetsartiklar avseende medialt uppmärksammade fall.

Den avslutande analysen för samman de teorier som kapitel 2–4 uttrönt, med den vetenskap som finns kring suicid, och lagförslaget avseende en kriminalisering av uppmaning till självmord. Lagförslaget prövas mot delar av de normer som genom arbetet i teoriavsnitten tagits fram. Analysen kan på detta sätt sägas anlägga ett straffrättsteoretiskt perspektiv. En kriminalisering av uppmaning till självmord analyseras utifrån hur lagstiftaren identifierar intresse och skada, jämte en analys av den berörda tilltänkta kriminaliseringen utifrån teorierna. Målet är att belysa eventuella skillnader mellan den normativa innebörd som intresse- och skadebegreppen kan ges, med den innebörd som de får i den lagstiftande verkligheten.

1.5 Forskningsläge

Feinberg hör till den person som genomfört en av de mest ambitiösa systematiseringar av skadekriteriet inom straffrätten. Feinberg har även haft

---

¹⁶ Ibid, s. 652.

ett stort inflytande i Sverige, inte minst genom Lernestedt som har använt sig av anglosaxisk doktrin som utgångspunkt i sin bok: *Kriminalisering – Problem och principer*.¹⁷ I Feinbergs verk ”*The Moral Limits of the Criminal Law*”, redogör han i fyra olika volymer, de moraliska begränsningarna som bör finnas vid en kriminalisering. Den första volymen som företrädesvis har varit behjälplig i arbetet med denna uppsats behandlar ”harm to others”. Denna volym presenterar en detaljerad analys av skadebegreppet samt en definition av skada i ett straffrättsligt avseende. Feinbergs utformade skadebegrepp tillämpas sedan på en mängd praktiska och teoretiska frågor, som visar hur skadepincipen måste tolkas för att vara en möjlig vägledning för lagstiftaren. Viktigt att ha i åtanke vid en närmare läsning av Feinberg är den tradition av liberalism som hans teorier är sprungna ur, vilken är framträdande i hans verk. Detta blir tydligt med den starka präglning av John Stuart Mill samt den tonvikt på individuell frihet och individuella rättigheter som genomsyrar Feinbergs böcker.

I Sverige får Lernestedt tillsammans med Jareborg ses som de personer som har gjort mest för hur vi ser på skadebegreppet. De båda har inom doktrin behandlat frågan om vilka kriterier som ska gälla för kriminalisering, i två – på området – betydelsefulla monografier.¹⁸ Lernestedts kartläggning och systematisering av intresse- respektive skadebegreppet har varit till stor hjälp i arbetet med denna uppsats. SOU 1992:61 – den s.k. Åklagarutredningen – har också varit en viktig byggsten. Åklagarutredningen konstaterade bland annat att det under flera år har rått en ”straffrättslig inflation”, och att en orsak till detta varit att de lagstiftningsärenden som föregått straffbuden, helt saknat principiella diskussioner. Åklagarutredningen ansåg att dittills rådande förhållningssätt varit bristfälligt, och att lämpligheten av att kriminalisera olika beteenden måste prövas genom principer på ett mer systematiskt sätt. Åklagarutredningen utarbetade fem kriterier och bidrog genom dessa till att aktualisera en diskurs i Sverige avseende kriminaliseringsprinciper. Även SOU 2013:06 – den s.k. Straffrättsanvändningsutredningen – bör nämnas i sammanhanget. Denna utredning hade till uppdrag att analysera och ta ställning till vilka kriterier som bör gälla för att kriminalisering ska anses vara befogad. Vidare omfattade uppdraget att analysera om det går att vara mer återhållsam med användningen av straffrätt på olika områden, främst inom specialstraffrätten, och hur detta i så fall bör uppnås, samt att peka ut sådana områden och metoder.

---

¹⁷ Lernestedt (2003), s. 181.

¹⁸ Jareborg (2001); Lernestedt (2003).

Duff hyser en stark övertygelse om att många samhällen runt om i världen befinner sig i kris på grund av överkriminalisering. I boken "A Realm of Criminal Law", uttrycker Duff att dagens straffrätt är kaotisk och principlös. Som svar på denna kris, söker Duff formulera en normativ teori om straffrätt, som har till uppgift att konstruera vad strafflagstiftningen *borde* vara. Duff erbjuder bland annat en teori om kriminalisering grundad på politisk teori. Exempelvis borde straffrätten förstås som något som behandlar offentliga, snarare än moraliska felaktigheter, enligt denna teori.

Vad gäller suicid är Jan Beskow en framstående psykiater som bedrivit en ansevärd mängd forskning på området. J. Beskow har även varit med och författat "Suicidalitetens språk" som använts i skrivandet av denna uppsats. Denna bok tvinnar bland annat samman mångåriga erfarenheter från psykoterapi med suicidprevention.

Vad som blir tydligt av ovanstående stycken är att min uppsats befinner sig i ett större sammanhang. Skade- respektive intressekriteriet har behandlats av en mängd teoretiker. Denna uppsats har som ansats att skilja sig från ovan nämnda redogörelser i det att den utöver att försöka ringa in och systematisera begreppen även för samman dem med verkligheten. Förslaget om att kriminalisera uppmaning till självmord, får i min uppsats fungera som språngbräda för att närmare undersöka kriminaliseringsprinciperna om skada och intresse. Min avsikt med denna uppsats är att skapa närmare förståelse för de två principerna genom att studera hur de *kan* tillämpas i det ständigt pågående strafflagstiftningsarbetet.

1.6 Disposition

Utöver detta inledande kapitel, tar uppsatsen genom andra avsnittet avstamp – för ett grundläggande utgångsläge – i syftet med kriminalisering. Avsnittet är att betrakta som underbyggnad inför de två nästföljande. Kapitel 3 och 4 avser redogöra för den teoribildning som finns runt intressekriteriet och skadekriteriet. Dessa avsnitt söker en bestämning av begreppen genom en genomgång av ett antal betydelsefulla och från varandra skilda teorier på området. Teoriernas syfte är att återge begreppen ur olika synvinklar och på så sätt precisera deras betydelse. Respektive kapitel om intresse- respektive skadekriteriet avslutas med en kortare analys. Värt att notera är att inga vattentäta skott råder mellan intresse och skada, istället glider begreppen ofta in i varandra på grund av deras täta sammanlänkning. Dispositionen som denna uppsats gör av de två begreppen, har till syfte att skapa ökad förståelse.

Kapitel 5 redogör för suicid som fenomen, detta för att tidigare nämnda teoribegrepp ska kunna förankras med verkligheten. Anledningen är att vad som utgör skada och intresse skiljer sig åt beroende på sakförhållanden i enskilda fall. Det går därav inte att utröna intresse och skada beträffande uppmaning till självmord utan en baskunskapsgrund om suicid. Kapitel 6 går översiktlig igenom lagförslaget om uppmaning till självmord, här presenteras också viss bakgrund till lagen genom olika medialt uppmärksammade fall. Företrädevis råder dock ett fokus på hur lagförslaget har hanterat intresse- samt skadekriterierna, detta för att närmare studera hur utredningen hanterat teoribildningen i praktiken. Avslutningsvis i denna uppsats sker en analys med föregående delar som underlag. I min analys för jag samman relevanta delar utav existerande teoribildning avseende intresse- och skadekriterierna med lagförslaget om uppmaning till självmord, vilket kompletteras med befintliga förklaringsmodeller avseende suicid.

2 Kriminalisering

2.1 Inledning

Innan det undersöks hur frågeställningarna som anges ovan ska besvaras, måste vissa grundläggande förutsättningar rörande kriminalisering klarläggas.

För det första kommer jag att gå igenom *syftet* med kriminalisering. Detta görs genom att undersöka den *funktion* som straffrätten fyller samt på vilka olika sätt kriminalisering är tänkt att påverka människor. Det finns inget entydigt svar på vad för slags funktion kriminalisering har, istället finns ett antal teorier som inte nödvändigtvis överensstämmer med varandra. Sedan följer en redogörelse för olika anledningar till att *begränsa* användningen av kriminalisering. Sista delen av kapitlet ger exempel på förslag angående hur begränsningar av kriminalisering kan se ut inom doktrin.

2.2 Syftet med kriminalisering

Jareborg definierar *straff* i en juridisk kontext som ett *lidande* eller *obehag* vilket avsiktligt tillfogas en person. Lidandet som tillfogas är inte personligt, utan sker på statens vägnar därför att personen i fråga har förövat en *otillåten gärning*.¹⁹

Lernestedt hävdar att straffrätten utgör en otillfredsställelse hos makthavarna med hur människor beter sig.²⁰ Enligt Åklagarutredningen går lagstiftningsarbete generellt ut på att tillhandahålla spelregler för medborgarna i samhället samt att reglera förhållandet mellan medborgare och myndighet.²¹ Kriminalisering blir i detta sammanhang en av flera styrningsmetoder för det mänskliga handlandet. Vad som utgör ett brott är helt och hållet beroende av vad som är kriminaliserat. Åklagarutredningen anser att ett beteende som beläggs med straff innebär en markering från lagstiftarens sida att uppförandet inte är önskvärt inom samhällsordningen. Åklagarutredningen tillägger att regler för den samhälleliga samvaron är en av de mest centrala uppgifterna för statsmakten, samt att kriminalisering innebär att en gärning är så klandervärd att det är befogat att staten tillgriper maktmedel mot dem som inte avhåller sig från den.²² Lernestedt håller med

---

¹⁹ Jareborg (1985), s. 2.

²⁰ Lernestedt (2003), s. 110.

²¹ SOU 1992:61, s. 105.

²² Ibid, s. 105.

Åklagarutredningen på denna punkt och går ännu längre genom att hävda att straffrätten är den starkaste fördömande reaktion som står samhället till buds.²³

Jareborg anser att syftet med straffet skiljer sig åt beroende på den del av den straffrättsliga kedjan som man väljer att fästa blicken på. För överblickbarhetens skull har Jareborg översatt en modell hämtad från H.L.A Hart med tre olika typer av åtgärder förknippade med straff: *kriminalisering*, *dom* och *verkställighet*. När man frågar efter syftet med en viss åtgärd, skiljer sig svaret åt beroende på vilken nivå i den straffrättsliga kedjan som det rör:

Kriminalisering: för att undertrycka vissa gärningar(allmänprevention);
Dom: därför att personen förövat brott(vedergällning);
Verkställighet: därför att personen dömts till straff.²⁴

I min fortsatta framställning fokuserar jag på kriminaliseringsnivån. Som ovanstående modell visar, är kriminalisering och strafflagstiftningens övergripande syfte framförallt *allmänprevention*. Detta innebär en tilltro till att straffsystemet bidrar till att stävja skadligt beteende.²⁵ Jareborg anser allmänprevention vara begreppsligt inbyggd i straffrätten genom att systemets grund är det villkorade hotet om straff.²⁶ Det finns med andra ord en underliggande övertygelse om att kriminalisering – mer specifikt, straffhotet – har effekt på människor i så mån att straffhotet kan påverka deras handlanden i olika riktningar. Kriminalisering utövar på detta sätt genom straffhotet en formell social kontroll.²⁷

Teorier avseende på vilket sätt människors handlanden påverkas av straffhotet, går bland annat att särskilja mellan: *avskräckande*, *moralbildande*, *vanebildande* och *symboliskt*. Med att kriminalisering kan verka *avskräckande* avses att risken att drabbas av straff ska avhålla den enskilde från att genomföra en viss gärning. Straffhot har dock i detta hänseende visat sig ineffektivt. Enligt Asp, Ulväng och Jareborg är en av anledningarna till detta – vilket i mitt tycke är det mest slående skälet – att avskräckning förutsätter att en gärningsman överväger flera alternativ och tar hänsyn till riskerna med handlingsalternativen.²⁸ Ett sådant scenario utgår från att personen handlar utifrån fullständig fri vilja och bortser från

---

²³ Lernestedt (2013), s. 67.

²⁴ Jareborg (1985), s. 3.

²⁵ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 31.

²⁶ Jareborg (1985), s. 3

²⁷ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 32.

²⁸ Ibid, s. 34.

att personer begår brott av exempelvis nödvändighet, eller på grund av påverkan från omgärdande omständigheter.²⁹

Att en kriminalisering är *moralbildande* och *vanebildande* innebär att strafflagstiftningen skapar normer vilka internaliseras. Asp, Ulväng och Jareborg menar att samhällsmedborgarna anammar de normer som framkommer genom strafflagstiftningen och rättar sig spontant efter dessa. En slags informell social kontroll uppstår inom olika grupper som sker instinktivt.³⁰ Med detta sagt går det dock inte att sätta ett likhetstecken mellan ett omoraliskt beteende och en kriminaliserad gärning. Det kan exempelvis anses omoraliskt att inte hålla sina löften, men det är långt ifrån alla brutna löften som motiverar en domstolsförhandling. Om jag struntar i mitt löfte att gå på en kamrats inflyttningsfest, så kan det vara en grund för denne att sluta umgås med mig. Det är dock ingen grund för att skicka polisen på mig.

Symbolfunktionen hos kriminalisering innebär enligt Asp, Ulväng och Jareborg att en handling framstår som socialt förkastlig i det fall den kriminaliseras. Ett straffbud är en tydlig markering från statens sida att handlingssättet inte är förenligt med en önskvärd social ordning. Detta genom att staten är villig att tillfoga den enskilde lidande. Ett sådant lidande måste kunna rättfärdigas med att det finns tillräckliga skäl för att bryta mot den etiska princip som gör gällande att lidande inte bör tillfogas andra. Asp, Ulväng och Jareborg anser att staten på detta sätt skickar en tydlig symbolisk signal. Är samhället berett att tillfoga den enskilde lidande framstår det som tydligt ur resterande medborgares ögon att förevarande handling inte är önskvärd.³¹ Jareborg har dock riktat viss kritik mot denna funktion. Jareborg anser att symbolisk lagstiftning utger sig för att främja effektivitet men att den i själva verket på ett skenbart sätt lugnar en oroad allmänhet. Detta genom att få folk att *tro* att något effektivt görs mot brottslighet genom att statsmakten ”visar prov” på handlingskraft men att faktiska resultat saknas.³²

2.3 Bör kriminalisering begränsas?

I den allmänna debatten ses lagstiftningen ofta som en lösning på ett identifierat samhälleligt problemläge. Rättsliga förändringar genom lagstiftning framställs inte sällan som universalmedicin på problem.

---

²⁹ Exempelvis att en person inte har pengar till att köpa mat och sedan stjäla för att inte svälta. Stölden kan i detta exempel inte betraktas som ett fritt val.

³⁰ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 34f.

³¹ Ibid, s. 35.

³² Jareborg (2001), s. 69.

Lernestedt hävdar att detta tankesätt är något som i synnerhet genomsyrar straffrätten, där nykriminaliseringar och successiva straffskaleskärpningar är vanligt förekommande inslag i en politisk debatt om föreslagna åtgärder.³³ Tham konstaterar att en politisering har skett av kriminalpolitiken vilket har inneburit att den – till skillnad från förr – numer är partiskiljande. Tham framhåller att frågor om brott och straff blev ett tydligt politikområde först från senare delen av 1960-talet.³⁴ Som ett samtida exempel går att nämna gängkriminalitet, vilket i skrivande stund diskuteras bland de olika politiska partierna. Nuvarande inrikesminister Mikael Damberg beskriver gängkriminaliteten som ett av vår tids största samhällsproblem. Som lösning på kriminella grupperings våld föreslås bland annat att maxstraffet för synnerligen grovt vapenbrott höjs.³⁵

Användandet av straffrätten innebär dock en kännbar maktutövning mot den enskilde. Den straffrättsliga sanktionen är enligt Simester det mest drastiska av statens standardverktyg för att reglera individernas uppförande. Vidare anser Simester att straffrättsliga sanktioner representerar den allvarligaste kränkningen av en persons frihet och bör därför endast vara tillgänglig när det finns en tydlig social motivering.³⁶ Nykriminalisering medför dessutom en kostnad för samhället.³⁷ Det är i synnerhet med dessa omständigheter i åtanke som det ofta påpekas att kriminalisering är tänkt att vara en sista utväg, en så kallad *ultima ratio*.³⁸ Straffrätten ska genom principen om *ultima ratio* enbart användas i fall då det är särskilt påkallat. Vid tillfällen då andra metoder skulle fungera för att komma tillrätta med ett oönskat beteende ska lagstiftaren istället använda sig utav dessa.³⁹

Ett ytterligare problem är överkriminalisering. Lernestedt hävdar att det idag råder en ”straffrättsinflation” vilken uppkommit till följd av det höga tempot av nykriminaliseringar. I och med den höga takten bågner rätts- och polisväsendet under trycket av att försöka uppspåra och lagföra en bråkdel av de överträdelser som begås. Lernestedt höjer ett varningens finger för vad som inträffar om kriminalisering sker alltför lättvindigt. Lernestedt anser att ett alltför stort gap mellan ideal och verklighet kan komma att skapas och att detta i viss mån redan har inträffat idag.⁴⁰

---

³³ Lernestedt (2013), s. 57.

³⁴ Tham (2017), s. 75.

³⁵ Rapp (2019).

³⁶ Simester (2019), s. 685.

³⁷ Heidenborg (2013), s. 304.

³⁸ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 33.

³⁹ Heidenborg (2013), s. 304.

⁴⁰ Denna analys är något som Lernestedt inte är ensam om att göra, se tex: SOU 1992:61 s. 103f.; SOU 2013:61 s. 423.

2.4 Hur kriminalisering ska begränsas

För att råda bot på problematiken med överkriminalisering och straffrättsinflation finns det ett flertal möjliga utvägar. De flesta är utformade som principer och rekommendationer riktade till lagstiftaren i det skede då en nykriminalisering diskuteras. I följande avsnitt kommer en genomgång av några sådana föreslagna modeller för att illustrera hur dessa *kan* vara utformade i doktrin.

Exempelvis identifierar Simester *två* typer av kriterier som måste uppfyllas om skapandet av ett nytt brott ska vara legitimt. För det *första* måste det finnas ett *prima facie-positivt fall* för statlig reglering. Detta innebär att det aktuella förhållandet måste vara tillräckligt allvarligt för att motivera ingripande i form av statlig reglering. I allmänhet kräver detta, att beteendet leder direkt eller indirekt till betydande nivåer av *skada* vilken drabbar andra. Enligt det *andra* kriteriet måste vissa negativa begränsningar också uppfyllas. I synnerhet måste det kunna visas att strafflagstiftningen erbjuder den bästa metoden för reglering, och att den är att föredra framför alternativa metoder för juridisk kontroll som är tillgängliga för staten.⁴¹ Andra praktiska omständigheter måste också övervägas. Exempelvis om kriminalisering är effektivt, verkställbart, uppfyller rättsstatsprincipen etc. Om dessa negativa begränsningar inte kan uppfyllas, anser Simester att staten inte borde kriminalisera vissa typer av uppförande, trots att det initialt finns ett positivt skäl till att göra det.⁴²

Åklagarutredningen kom i sin tur fram till att *fem* kriterier måste uppfyllas för att en kriminalisering ska anses vara motiverad. Det *första* kriteriet är att beteendet i fråga kan föranleda *skada* eller *fara*. Utöver detta krävs att några *alternativa sanktioner* inte föreligger och att straffsanktionen är *nödvändig* med hänsyn till gärningens allvar. Slutligen krävs att straffsanktionen verkar *effektivt* för att beivra det oönskade beteendet samt att rättsväsendet *besitter resurser* för att klara den belastning som en kriminalisering innebär.⁴³

År 2013 publiceras en svensk offentlig utredning vid namn: *Vad bör straffas?* Denna s.k. Straffrättsanvändningsutredningen hade bland annat till uppgift att utarbeta kriterier för när det finns fog för nykriminalisering. Utredningen föreslår en modell som ska ligga till grund för kriminalisering vilken går ut på att det måste finnas *ett konkretiserat skyddsintresse* samt ett

---

⁴¹ Se principen om ultima ratio, 2.3 ovan.

⁴² Simester (2019), s.685 f.

⁴³ SOU 1992:61, s. 111.

beteende som är av beskaffenhet att *skada* eller i vart fall *riskera att skada* detta.⁴⁴

Vad de ovanstående principer och kriterier har gemensamt går att sammanfatta med hjälp av Lernestedt. Lernestedt talar om att *begränsande principer* måste etableras. Detta innebär olika sorters rekommendationer rörande hur användandet av kriminalisering kan, bör eller måste *begränsas*.⁴⁵ Nykriminalisering ska anses vara befogad endast då dessa rekommendationer är uppfyllda. Principerna fungerar alltså likt ett filter, eller en finkornig sil som den föreslagna kriminaliseringen måste siktas igenom innan den kan bli verklighet. *Vilka* principer som ska gälla är en svår fråga med ett flertal olika svar. Detta är något som blir tydligt i ovanstående stycken. Lernestedt med flera förespråkar framförallt två kriterier, vilka jag har valt att avgränsa denna uppsats till att innefatta.⁴⁶ Dessa är *skadekriteriet* respektive *intressekriteriet*. Uppsatsen kommer i nästkommande kapitel undersöka dessa två kriterier närmare.

---

⁴⁴ SOU 2013:61, s. 481.

⁴⁵ Lernestedt (2003), s. 19f.

⁴⁶ Se tex. Jareborg, von Hirsch (1991), s. 3f.

3 Intressekriteriet inom kriminalisering

3.1 Inledning

Intresse är ett ord som både förekommer i vanligt språkbruk, samt i juridiska sammanhang. Ordet härstammande från latinets *inter* + *esse*. Om man slår upp intresses betydelse i SAOB finner man ett flertal definitioner. Det går bland annat att urskilja definitioner av två olika slag, dels innebär begreppet en *attityd* som består i att man *önskar* ta del av något, dels något *behövligt* för en persons eller kollektiv nuvarande eller framtida önskningar, krav, rättigheter eller behov tillgodoses.⁴⁷

Intressen betecknas enligt Lernestedt som positivt värderade: *saker, företeelser, förhållande* eller dylikt.⁴⁸ Intresset är *vad* som genom visst straffbud får ”skydd” och brukar av denna anledning kallas för skyddsintresse. Som exempel är skyddsintresset för stöldbrottet *enskilds äganderätt*, vid mord är skyddsintresset istället *mänskligt liv*.⁴⁹

Skyddsintressen genomsyrar straffrättens systematik. Brottsbalken består av följande fyra överkategorier: *brott mot person, förmögenhetsbrott, brott mot allmänheten* och *brott mot staten*. Indelningen följer av intresset brotten närmast kränker.⁵⁰

I följande avsnitt kommer jag att med hjälp av doktrin söka en nyanserad förståelse för begreppet skyddsintresse inom juridiken. Jag kommer vidare att gå igenom olika sätt som skyddsintressen används som kriterium under lagstiftningsarbetet. Avslutningsvis kommer jag, med föregående delar som grund, göra en analys.

3.2 Vad är ett skyddsintresse?

I detta avsnitt kommer en redogörelse för *några* av de åsikter som finns gällande skyddsintressen inom straffrätten. Jag har gjort ett urval baserat på

---

⁴⁷ Svenska Akademiens ordbok (SAOB), uppslagsord "intresse" (sbst.), Spalt I 1027 band 13, publicerad 1933, internetversion på «<http://www.saob.se>», besökt 22 september 2019.

⁴⁸ Lernestedt (2003), S.127.

⁴⁹ Leijonhufvud, Wennberg & Ågren (2015), S. 169.

⁵⁰ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 23f.

de ställningstaganden som enligt min uppfattning framstår som gängse hos majoriteten av de teoretiker som fördjupat sig i kriminaliseringsprinciper.

Feinberg anser det viktigt att framhålla att intressen är något individuellt. Med detta avses att det kan finnas intressen som är så pass säregna att enbart en handfull personer besitter dem. Andra intressen är så utbredda att de nästan är universella, dock ägs inget intresse av alla utan undantag. Som exempel på vad Feinberg menar är mänskligt liv av uppenbar anledning ett skyddsintresse vilket de flesta är måna om. Att i ett tankeexperiment vända på det och istället föreställa sig en strafflag som värnar om rätten att få ta en annan persons liv är ett samhälle som jag tror enbart stöds av ett fåtal. Med det föregående i åtanke poängterar Feinberg att strafflagen använder allmänna regler som är tillämpliga på alla samt som är rimliga och enkla. Det blir därav aldrig en exakt avbild av verkligheten. Även om det som i mitt tankeexperiment, finns en minoritet som förespråkar rätten att få ta en annan persons liv beaktas inte dessa vid kriminalisering. Istället konstrueras en *standardperson* som kan skyddas från *standardformer* av skada på *standardintressen*.^{51, 52}

Feinberg skiljer mellan ”welfare interests” och ”ulterior interests”. Welfare interests är vad kriminalisering framförallt har till uppgift att skydda. Dessa intressen avser förhållanden som utgör *medel* för att förverkliga möjliga mål. Mer konkret ryms intressen som är nödvändiga men inte tillräckliga för ett gott liv så som *fysisk hälsa, ett minimum av ekonomisk säkerhet, en dräglig social miljö* etc. Ett sådant ”welfare interest” är viktigt eftersom det tillhör människor mest generella och basala intressen. ”Ulterior interests” är intressen som omfattar våra ultimata mål. Våra ultimata mål varierar från person till person. Sådana intressen är, till skillnad från ”welfare interests”, oftast inte möjliga att skydda direkt genom kriminalisering.⁵³ Utöver welfare interests uttyder Feinberg också ”security interests” vilka fungerar som en säkerhetsmarginal eller buffert i förhållande till ”welfare interests” och består av mer av samma intressen. Att ha pengar utöver existensminimum sparade som en buffert, beskriver Feinberg som exempel på ”security interests”.⁵⁴ Feinberg skriver även om ”accumulative interests”

---

⁵¹ Feinberg (1987), s. 188.

⁵² Även Jareborg & von Hirsch uppmärksammar denna aspekt men istället ifråga om skada: Strafflagstiftningen gör ingen skillnad på vem som drabbas utan utgår från en standardperson, ex. En bilstöld är för en rik person en olägenhet medan för en fattig person innebär detsamma förödande konsekvenser, straffet är fortfarande densamma. Se Jareborg & von Hirsch (1991), s. 4.

⁵³ Feinberg (1987), s. 37.

⁵⁴ Ibid, s. 207.

vilket är alla övriga intressen som hamnar utanför de föregående intressekategorierna för ett gott liv.⁵⁵

Jareborg anser att skyddsintressen utgör en markör för samhällets behov av att utöva kontroll. Vissa intressen är enligt Jareborg uppenbara och kan direkt härledas ur 2 kap. regeringsformen, där grundläggande fri- och rättigheter stadgas, så som *liv, egendom, hälsa* etc. Utöver dessa intressen ska även exempelvis allmän ordning och säkerhet samt ett demokratiskt statskick tillgodoses genom lagstiftningen. Dessa senare nämnda intressen betraktas som gruppintressen och offentliga intressen, de skiljer sig åt från 2 kap. regeringsformen där intressena är av individuell karaktär.⁵⁶

Jareborg delar också med hjälp av von Hirsch in intressen i fyra olika s.k. ”intressedimensioner”: *fysisk integritet, materiellt stöd och bekvämlighet, frihet från förödmjukelse och privatliv/autonomi*.⁵⁷ Dessa intressedimensioner tar utgångspunkt i offrets upplevelse av situationen. *Första* dimensionen är fysisk integritet vilken innefattar hälsa, säkerhet och undvikande av fysisk smärta. Den *andra* dimensionen är materiellt välbefinnande vilken innefattar en slags skala av ”materiella” intressen från exempelvis mat och vatten, till andra materiella ting som inte påverkar en människas levnadsstandard nämnvärt. Den *tredje* dimensionen är frihet från förödmjukelse som innefattar skador på självrespekten som orsakas av andra än en själv. Slutligen finns privatliv och autonomi som *den fjärde* intressedimensionen där offrets självrespekt sätts i centrum.⁵⁸

Vad som kan utgöra ett skyddsintresse varierar i viss mån enligt Straffrättsanvändningsutredningen. Skyddsintressen är beroende av samhällsutvecklingen. Detta eftersom kriminalisering fungerar som en spegling av det aktuella samhället. Det är därför enligt Straffrättsanvändningsutredningen omöjligt att göra en uttömmande uppräknings av vilka skyddsintressen som finns.⁵⁹ Denna tankegång är långt ifrån unik och har yttrats vid ett flertal tillfällen tidigare.⁶⁰

---

⁵⁵ Ibid, s. 212.

⁵⁶ Jareborg (2001), s. 51.

⁵⁷ Jareborg & von Hirsch (1991), s. 19.

⁵⁸ Ibid, s. 20.

⁵⁹ SOU 2013:38, s. 482.

⁶⁰ Se exempelvis Jareborg & von Hirsch (1991); s. 19, Jareborg (2001), s. 51.

3.3 Intressekriteriets inkorporering vid kriminalisering

Eftersom det råder en övervägande konsensus avseende att en uttömmande lista är en svår – om inte omöjlig – uppgift, har istället olika rekommendationer och tillvägagångsätt vid nykriminalisering för lagstiftaren utformats. Dessa består i ett antal krav som uppställs för att intresseperspektivet ska kunna inkorporeras i utarbetandet av lagstiftningen. Kraven är riktade till lagstiftaren och ska fungera som ett verktyg för restriktiv kriminalisering.

Lernestedt framhåller att enbart att något framstår vara ett intresse inte är tillräckligt för att det ska inneha ett straffrättsligt skydd.⁶¹ Lernestedt hyser en stark övertygelse gällande att det skyddsvärda intresset tydligt måste kunna definieras *innan* man definierar vad som anses angripa det. Skyddsintresse ska även definieras helt *fristående* från vad som anses angripa det. Detta tankesätt är något som enligt Lernestedt helt lyst med sin frånvaro inom svensk straffrätt, dvs att diskutera *vad* det är man skyddar från *skada* genom en kriminalisering. Lernestedts käpphäst är att tydligt separera skada och intresse eftersom motsatsen skapar förvirring.⁶²

Lernestedt utgår från en tillsynes banal föresats, nämligen: det måste motiveras *vad* som önskas skyddat med visst straffbud, och *varför*.⁶³ Denna tillsynes banalitet behöver dock en struktur, vilken kommer att beskrivas i följande stycke.

Som *första krav* måste *vilket* intresse som tänks skyddas genom viss kriminalisering anges. Det *andra kravet* är att angivet intresse inte bara beskriver *frånvaron* av det beteende som straffbudet träffar. I enlighet med detta andra krav måste frågan *varför* ställas. Lernestedt exemplifierar följande krav med en påhittad kriminalisering av underlåtenhet att använda blåa soppåsar. Enligt detta fiktiva exempel bör inte lagstiftaren kunna ange behovet av att tillgodose intresset av att blåa soppåsar används som skäl. Önskvärldheten av att blåa soppåsar används måste istället *motiveras*. Ett *tredje krav* är att angivet intresse inte bara *beskriver vad som uppenbart är motsatsen till(eller ett alternativ till) det beteende som straffbudet träffar*. Med Lernestedts exempel om kriminalisering av underlåtenhet att använda blåa soppåsar illustreras en straffbestämmelse som inte lever upp till detta

---

⁶¹ Lernestedt (2003), s. 174.

⁶² Ibid, s. 31.

⁶³ Ibid, s. 166.

krav. Det skulle istället krävs att intresset av att soppåsar med andra färger än blå *inte* används motiveras.⁶⁴

För att ett skyddsintresse ska anses vara godtagbart enligt Straffrättsanvändningsutredningen måste ifrågavarande intresse vara *identifierat* samt *konkretiserat*. Även Straffrättsanvändningsutredningen ställer upp kriterier för hur intresseperspektivet ska kunna inkorporeras i utarbetandet av lagstiftningen. Lagstiftaren måste tydligt motivera *vilket* intresse som kriminaliseringen syftar till att skydda samt *varför* detta intresse ska betraktas som ett godtagbart skyddsintresse. Hur omfattande en motivering avseende *varför* behöver vara, skiljer sig åt beroende på skyddsintresset i fråga. Det förekommer enligt Straffrättsanvändningsutredningen en rangordning av skyddsintressen där de i den översta delen är självförklarande. Mänskligt liv, exempelvis, står högst i rang och behöver följaktligen inte någon motivering överhuvudtaget.⁶⁵ Lernestedt håller med Straffrättsanvändningsutredningen om att det inom gällande rätt råder en pyramidformad hierarki på intressen, där den högsta punkten är liv.⁶⁶

Straffrättsanvändningsutredningen anser att utöver att motivera valda intresse, ska lagstiftaren identifiera det skyddsintresse som är mest närliggande förevarande kriminalisering. Anledningen till detta är att det går att föra resonemang beträffande väldigt många intressen under ett lagstiftningsarbete. Intressen går många gånger att hårdra genom mer eller mindre långsökta resonemang som leder till att de tillhör något av det mest centrala. För att exemplifiera följande tar Straffrättsanvändningsutredningen straffbudet livsmedelshantering. Förseelser inom livsmedelshantering skulle i förlängningen kunna riskera mänskligt liv. Det är dock otvivelaktigt så att det mest närliggande skyddsintresset är att människor ska undgå att bli sjuka.⁶⁷

I de fall då *flera* intressen används för att motivera en kriminalisering bör det enligt Straffrättsanvändningsutredningen tydligt pekas ut det intresse som är bärande för kriminaliseringen. Avgörande är aldrig mängden skyddsintressen som pekas ut, utan snarare hur dessa intressen rankas bland andra intressen. Med andra ord så är skyddsintressenas kvalitet viktigare än deras kvantitet.⁶⁸ Straffrättsanvändningsutredningen anser även att ett

---

⁶⁴ Ibid, s. 166ff.

⁶⁵ SOU 2013:38, s. 482.

⁶⁶ Lernestedt (2001), s.174.

⁶⁷ SOU 2013:38 s. 482f.

⁶⁸ Ibid, s. 483.

grundläggande kriterium för att en kriminalisering ska anses befogad är att det inte får finnas något tillräckligt värdefullt *motstående intresse*.⁶⁹

Asp, Ulväng och Jareborg anser att av relevans vid kriminalisering också är hur *nära* en viss gärningstyp står ett intresse. Ju mer avlägsen en gärning är i förhållande till en direkt kränkning av ett skyddsintresse, desto mindre anledning finns det att lägga gärningen under straff. Följande illustreras med hjälp av skyddsintresset *mänskligt liv* nedanför:

- (i) Innefattar en direkt kränkning av skyddsintresset (t.ex. att döda en person);
- (ii) Innefattar en fara för en sådan kränkning (t.ex. att utsätta en person för livsfara);
- (iii) Annars innefattar en risk för en sådan kränkning (t.ex. att köra bil på fel sida av vägen före en kurva; eller
- (iv) Under vissa omständigheter kan bidra till att skyddsintresset kränks (t.ex. att inneha ett skjutvapen).⁷⁰

Det kan enbart i undantagsfall bli aktuellt att kriminalisera gärningar som befinner sig på nivåerna (iii) och (iv). Det ska i sådana fall röra sig om de viktigaste skyddsintressena och kriminaliseringen ska vara påtagligt effektiv.⁷¹

3.4 Delanalys

3.4.1 Vad är ett skyddsintresse?

En intressant aspekt av skyddsintresset som Feinberg framhåller är att det inom kriminalisering talas om ett ”standardintresse” för en ”standardperson”. Detta är något som enligt mig blir tydlig när man tittar på de teoretiska utgångspunkterna för kriminalisering, dvs att en schablonisering är nödvändig.

Självklarheten i att människor är olika i önskningsar och behov, är något som kan vara orsak till problem när lagen konstrueras. Alla personers intressen *kan* inte tillgodoses, någons intresse måste ge vika till förmån för någon annans om dessa skulle befinna sig i ett motsattsförhållande. Ovanstående tydliggörs även av Lernestedt som framhåller att enbart att något framstår som ett intresse inte är tillräckligt för att det ska inneha ett straffrättsligt skydd. Begränsningar gällande vad som kan anses vara ett skyddsintresse framkommer genom en önskan av restriktivitet inom kriminalisering.

---

⁶⁹ Ibid, s. 491.

⁷⁰ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s.42.

⁷¹ Ibid, s. 43.

Det hela kompliceras ytterligare genom vad Straffrättsanvändningsutredningen poängterar, nämligen att intressen skiftar över tid. Intressen är inte något statisk utan föränderligt. Nya intressen uppstår som spegelbilder av den samhällskontext vilka de befinner sig inom. Jareborg tar ledning av 2 kap. i regeringsformen vilket kan vara behjälplig i viss mån men utav de författare jag har läst finns en rådande konsensus gällande att en uttömlig lista av intressen inte är möjlig. Det är enligt min mening heller inte önskvärt. Strafflagstiftningen måste kunna vara flexibel. De lösa ramar som satts upp inom doktrin avseende skyddsintressen tjänar ett syfte. Strafflagstiftningen skulle bli ett otymplig och svåränvändbart instrument om det på förhand fanns en förutbestämd lista på intressen den antingen skyddar eller inte skyddar.

Detta tillvägagångsätt skapar möjlighet att argumentera för att ett visst intresse ska ha skydd, om ett behov skulle uppstå efterhand men är också, åtminstone teoretiskt, behäftat med problem då ingen på förhand kan veta vad dessa är intressen är. Diskussioner gällande förutsebarhet finns inom mängder av håll i straffrätten där rättsosäkerhet inte sällan framförs som motargument till skönsmässiga bedömningar. Förutsebarhet är en nödvändighet vid strafflagstiftning men problemet försöks istället i min mening lösas på ett kompromissartat sätt genom modeller avseende inkorporering av intresseperspektivet i lagstiftningen.

3.4.2 Intressekriteriets inkorporering vid kriminalisering

Både Straffrättsanvändningsutredningen och Lernestedt anser att det är av vikt att vilket skyddsintresse ett visst straffbud är tänkt att värna om lyfts fram. Frågan avseende en kriminaliserings varande eller icke varande är avhängig resonmenaget kring skyddsintresset. Skyddsintresset ska vara identifierat och konkretiserat enligt Straffrättsanvändningsutredningen, och Lernestedt formulerar samma tanke som att ”det måste motiveras vad som önskas skyddat med visst straffbud, och varför”.

Anledningen till ovanstående tror jag framförallt har att göra med den glidning som kan uppstå om motiveringen till ett straffbud skulle efterges. Detta framförallt genom att straffrätten har en framstående roll inom den politiska debatten som föreslagen åtgärd på samhälleliga problem.⁷² När ett lagförslag avseende exempelvis en straffskärpning på vapeninnehav föreslås, måste denna tydlig kopplas samman med skyddsintresset. Straffrättsanvändningsutredningen framhäver att det redan i detta skede kan

---

⁷² Se 2.3 ovan.

uppstå problem, då de flesta lagförslag går att härleda genom långsökta resonemang till att de har för avsikt att skydda något av de mest centrala skyddsintressena. Detta ska försöka undvikas genom en identifiering av det mest närliggande skyddsintresset. Det måste i föregående exempel om straffskärpning av vapeninnehav framgå vilket samband en sådan skulle ha till exempelvis minskat gängvåld. Anledningen härav tror jag har att göra med att strafflagstiftningen måste vara förankrad med verkligheten och inte baserad på lösryckta politiska floskler. Alternativet skulle ytterligare pådriva det gap mellan ideal och verklighet som Lernestedt pratar om.⁷³ Detta tror jag i förlängning skulle underminera rättsstaten.

Lika lite som en uttömmande lista över skyddsintressen låter sig göras, verkar heller inte en fastställd inbördes rangordning möjlig. Både Lernestedt och Straffrättsanvändningsutredningen är på det klara med att en hierarki råder där *mänskligt liv* konstateras stå högst i rang. Därefter finns det dock ingen självklar rankning för resterande intressen. Detta tror jag tjänar sitt syfte på så sätt att en prövning måste göras vid varje enskilt fall i den samhälleliga kontext som en viss kriminalisering tillkommer. Exempelvis orsakar en kriminalisering inte sällan att en viktning måste göras mellan två olika intressen, där det ena måste ge vika för det andra. Som exempel måste *den personliga integriteten* ge vika för *beivrandet av brott* vid hemliga tvångsmedel så som telefonavlyssning. Det viktiga är i min mening inte vilket intresse som trumfar det andra, utan att motstående intressen lyfts fram och diskuteras i varje enskilt fall under – de för tillfället – rådande samhälleliga omständigheterna.

---

⁷³ Se 2.3 ovan.

4 Skadekravet inom kriminialisering

4.1 Inledning

Enligt SAOB betyder *skada* i allmänhet "något ont som genom en verkande kraft (vid olycklig händelse eller våldshandling eller dylikt) tillfoga(t)s person eller djur eller sak". Skada ska enligt SAOB ha medfört "...förstörelse(helt eller delvis) eller försämrad funktion eller värdeminskning".⁷⁴

Inom tysk straffrättslig doktrin hävdar Eser att *skada* är brottets *ratio essendi*, dvs. anledningen för brottets existens. Detta för att orsakad skada är vad som gör en gärning straffbar. Skada är enligt Eser ett krav som särskiljer brott från enbart omoraliskt beteende.⁷⁵ Begreppsdiskussioner avseende skada i ett juridiskt sammanhang, har traditionellt varit mest förekommande i engelskspråkiga länder. Lernestedt anser av denna anledning att för att få en riktig uppfattning av skadebegreppet, krävs att man tar avstamp i denna kontext.⁷⁶ Inom anglosaxisk litteratur används begreppet: "harm". Jag kommer av denna anledning, fortsättningsvis i detta avsnitt använda skada synonymt med engelskans "harm".

Strafflagstiftningen har en mängd olika skadebegrepp. Asp, Ulväng och Jareborg konstaterar att begreppen saknar gemensamma nämnare utöver att det ska handla om någon typ av negativt värderad förändring av ett objekt. Den negativa förändringen kan vara konkret(fysiskt) eller abstrakt(ideellt), eller någon annan form. Skadebegreppets olikhet kan belysas genom att titta på fysisk personskada i 3 kap. BrB och ekonomisk skada i 8–10 kap. BrB. Det förra har att göra med en fysisk försämring av en person medan det senare en försämring i form av värdeminskning räknat i pengar.⁷⁷

Skada eller "harm" är härav ett vagt begrepp inom juridiken. Skada är snarast en bekväm förkortning för ett komplicerat fenomen som bland annat inkluderar moraliska bedömningar och värdeviktningar av olika slag. Ordet skada fungerar som "stand-in" ord för mer komplexa fenomen. För att

---

⁷⁴ Svenska Akademiens ordbok (SAOB), uppslagord "skada" (sbst.), moment 1, publicerad 1969, internetversion på «<http://www.saob.se>», besökt 09 november 2019.

⁷⁵ Eser (1966), s. 346.

⁷⁶ Lernestedt (2003), s. 181.

⁷⁷ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 89.

sammanlänka skada med tidigare redogjort begrepp intresse kan man förenklat säga att det utgör gärningstypens negativa påverkan på intresset som önskas skydda.⁷⁸ På detta sätt råder ett förhållande mellan intresse och skada.

I följande kapitel kommer jag med hjälp av doktrin söka en nyanserad förståelse för begreppet skada inom juridiken. Jag avser ringa in betydelsen av skadebegreppet genom en genomgång av ett antal betydelsefulla och från varandra skilda teorier på området. Inledningsvis sätter jag in begreppet i ett historiskt sammanhang för att senare utröna rollen som ”harm” spelar för kriminalisering. Vidare söker jag svar på hur ”harm” kan definieras samt vad för slags storlek på skada som krävs för att den ska bli föremål för en kriminalisering. Fortsättningsvis kommer en genomgång av hur långt bort ifrån en skada en gärning får vara innan en kriminalisering blir aktuell, jag gör i anslutning till detta en närmare studie av farebrott. ”Offense” och *paternalism* fungerar som alternativa grunder till skada och en kort genomgång av dessa sker. Avslutningsvis kommer jag, med föregående delar som grund, göra en delanalys.

4.2 ”Harm” genom historien

Historiskt har strafflagstiftningen varit nära förbunden med moral. Eser poängterar att anledningen till detta är den långlivade relation mellan staten och kyrkan som präglade kriminalisering. I och med en sekularisering drog sig dock strafflagstiftningen längre bort från den kristna synen på brott. Eser framhåller att den religiösa synen företrädesvis handlade om ett upprättande av kristen moral. Denna moral gick att härleda till det religiösa livet och tankar om att vara en god kristen. Sekulariseringen innebar istället att en rättsstridighet kom att omfatta gärningar som resulterat i en extern skada.⁷⁹ Eser menar att brott kom mer och mer att hantera skador, vilka behandlade intressen som när den allmänna säkerheten och ordningen var i fara. Att extern skada framträdde i straffbud framgår genom lagstiftning som omfattade situationer som hemfridsbrott eller förtal. Dessa två brott innefattade förutom ett moraliskt klander också en objektiv skada hos en fysisk person.⁸⁰

Kleinig särskiljer *fyra* olika ”traditioner” gällande den historiska utvecklingen av ”harm”. Den *första* traditionen av skada hänvisar till ”harm” som ett psykologiskt fenomen. Enligt denna tradition framstår ”harm” som sorg och saknad. ”Harm” är enbart hänförligt till en persons

---

⁷⁸ Se bla. Eser (1966), s. 413; Kleinig (1978) s. 28; Lernestedt (2003), s. 182.

⁷⁹ Eser (1966), s. 366f.

⁸⁰ Ibid, s. 367.

upplevelse av något, personens känslomässiga erfarenhet av en särskild händelse är i fullständigt fokus. Den *andra* traditionen kom från att sorg och saknad inte uppstår ur tomma intet utan från en saknad av *någoting*. Ur denna tradition gled definitionen bort från att helt fokusera på en persons känsloliv till en mer objektiv beskrivning av "harm". Kleinig tar en persons rykte som exempel på denna form av "harm". Skvaller och osanning kan ta många år innan den kommer till den berörda personens kännedom, trots detta kan ryktena ha skapat "harm" utan att personen har upplevt den på ett känslomässigt plan(ex. sårad över att grannen har berättat vad folk säger). "harm" förstås även inom denna tradition som något som kan ske utan en persons vetskap, som innefattar händelser vilka samtidigt sker utanför personens praktiska möjlighet att uppfatta. Denna tradition utvidgades till att även innefatta livlösa föremål. Den *tredje* traditionen innebär en avsmalning av den föregående. "harm" ses här som en moralisk uppfattning: endast vissa *handlingar* är skadliga vilket till följd innebär att bara människor kan orsaka skada. Följaktligen, om ett träd försvagas av termiter vilket senare resulteras i att det välter kan det konstaterats ha lidit "damage" eller "injury" men inte "harm". Den som utövar "harm" gör samtidigt *en rättsstridig handling* mot *någon*. Denna tradition har fått ett starkt inflytande i vår samtid, framförallt genom Mills skadepincip.⁸¹ Den *fjärde* och sista traditionen som Kleinig redogör för är den som förstår "harm" som något som görs mot ett juridiskt skyddsvärt intresse. Denna tradition representerar både en juridifiering och en utvidgning av den tredje traditionen. "Harm" förstås istället som en juridisk fiktion vilken har framställts för att ge ett enhetligt skäl till ett rättsligt ingripande.⁸²

Mycket riktigt som Kleinig påpekar har Mill haft ett starkt inflytande för hur vi idag inom rätten ser på "harm" som fenomen. John Stuart Mill var verksam under 1800-talet och anses vara en förgrundsgestalt för dåtidens liberalism. Under Mills tid fanns en världsbild starkt präglad av kristendom som mer och mer ifrågasattes. Mills svar på en upplösning av kyrkan var att ersätta den kristna moralen med en annan moral som kunde vinna allmän uppslutning. Mill var en stark förespråkare av att moraliska principer krävdes i samhället för att förhindra social upplösning, bland annat stod Mill bakom den filosofiska skolan av utilitarism. I ett av sina verk "On Liberty", söker Mill svar på vilka förutsättningar som krävs för att individer ska kunna leva ett civiliserat samhällsliv. En sådan förutsättning är skadepincipen.⁸³

---

⁸¹ Kleinig (1978), s. 27.

⁸² Ibid, s. 27f.

⁸³ *National Encyklopedin* (NE), uppslagsord "John Stuart Mill", internetversion på <<http://www.ne.se>>, besökt 13 november 2019.

The only purpose for which power can be rightfully exercised over any member of a civilised community, against his will, is to prevent harm to others⁸⁴

Mills formulerade skadeprincip reglerar de tillfällen då samhället har rätt att begränsa en individs frihet. Mill anser att när en persons handlingar menligt påverkar andras intressen faller den under samhällets jurisdiktion.⁸⁵ Mills strikta syn om *när* staten får ingripa i en persons liv bygger bland annat på uppfattningen om att den egna personen är den som har det största intresset för sin egen välfärd. Följaktligen kan ingen annan tala om för personen vad som är bäst för denne.⁸⁶ Mill ser samhället som oförmöget att ta beslut som rör individen eftersom det omöjligt kan känna till känslor och förhållanden som enbart berör den enskilde.⁸⁷ Mill anser att det finns så stora olikheter människor emellan ifråga om glädjeämnen och lidanden, att en intervention i individens liv i andra fall än att förhindra skada av andra skulle begränsa lycka och hindra människan från utveckling.⁸⁸

Skadeprincipen har vidare vunnit stöd hos en mängd liberala tänkare så som H.L.A. Hart och Feinberg, vilka senare har modifierat den någorlunda. Stanton-Ife anser att Mills princip utesluter kriminalisering för följande situationer:

- (1) För att förhindra omoraliskt beteende
- (2) För att förhindra stötande beteende
- (3) För att förhindra beteende på paternalistisk grund.⁸⁹

Stanton-Ife poängterar vikten av att Mills formulering av skadeprincipen har sin grund i utilitarism. Denna grund gör den svåröversättlig till att behandla kriminalisering, vilket jag kommer förklara i följande stycke.

Lyckomaximering var av Mill sett som det ultimata målet för alla etiska frågor. Skadeprincipen tog inte sina utformade mantran om att ”maximera lycka” och ”minimera olycka” som handlingsstyrande principer för lagstiftaren att följa vid kriminalisering. Skulle staten bestämma om kriminalisering med hjälp av att ”minimera olycka” skulle skadeprincipen bli obrukbar. De kortsiktiga utilitaristiska vinsterna genom att till exempel kriminalisera beteende som kränker många men som bedrivs av få kan vara mycket stora. Mills princip utesluter kriminalisering i ett sådant fall. Det är

---

⁸⁴ Mill (1859), s. 6.

⁸⁵ Mill (1984), s. 83.

⁸⁶ Ibid, s. 84.

⁸⁷ Ibid, s. 85 f.

⁸⁸ Ibid, s. 76.

⁸⁹ Stanton-Ife (2014), s. 3.

av denna anledning enligt Stanton-Ife vanligt att idag bortse från skadeprincipens utilitaristiska grund.⁹⁰

4.3 "Harm" och kriminalisering

Lernestedt anser att det steg som kommer efter identifikationen av ett straffrättsligt skyddsvärt intresse är att urskilja den negativa påverkan som kan förekomma på densamma.⁹¹ Enligt Feinberg är straffrätt det primära instrumentet för att förhindra personer från att avsiktligt eller hänsynslöst skada varandra. Handlingar som innebär skada är enligt Feinberg de direkta föremålen för strafflagstiftningen.⁹²

Mills skadeprincip är formulerad som ett slags negativt tvång: i frånvaron av "harm", eller risk för "harm" är staten inte moraliskt berättigad att intervensera. Feinberg å sin sida ger principen en positiv grund för att kriminalisera:

It is always a good reason in support of penal legislation that it would be effective in preventing (eliminating, reducing) harm"to persons other than the actor (the one prohibited from acting) and there is no other means that is equally effective at no greater cost to other values.⁹³

Feinberg förhåller sig till skillnad från Mill inte alls lika strikt till skadeprincipen. Skada framstår enligt Feinberg vara *en* av kriminaliseringsskäl. Feinbergs analys av när det finns fog för att kriminalisera visst beteende lämnar utrymme att acceptera legitimiteten av kompletterande grunder, såsom "offense", vilket jag beaktar senare i denna uppsats.⁹⁴

Simester och von Hirsch ser det som att "harm" tvingar fram en undersökning av konsekvenserna av ett visst uppförande. Frågan som tvingas ställas är: skadar detta uppförande någon? Enligt principen om "harm", följer att förespråkare för ett givet straffbud inte helt sonika kan hävda att det aktuella beteendet är omoraliskt. Simester och von Hirsch påpekar att vi genom principen om "harm", snarare måste identifiera de särskilda *effekterna* av ett visst beteende: *hur* det orsakar skada i livet för en annan. Detta påstående kan sedan bli föremål för offentlig debatt. Empiriskt bevis för en länk till den påstådda skadan kan krävas och granskas.⁹⁵

---

⁹⁰ Ibid, s. 4.

⁹¹ Lernestedt (2003), s. 181.

⁹² Feinberg (1987), s. 31.

⁹³ Ibid, s. 26.

⁹⁴ Se 4.7 nedan.

⁹⁵ Simester & von Hirsch (2011), s. 35f.

Även Jareborg betonar vikten av att identifiera skada när det kommer till kriminalisering. Jareborg anser att man genom straffhot främst bör söka förhindra sådant som rimligen kan kallas för skada och har konstruerat en lista vilket i enlighet med denna övertygelse består utav omständigheter som *inte* bör föranleda kriminalisering:

- (1) Förhindra enbart orsakande av att annan upplever obehag, som inte kan kallas för skada;
- (2) Förhindra enbart orsakande av att man tillfogar sig själv skada (sådan kriminalisering kallas paternalistisk)
- (3) Framtvinga förbättring för en själv (extrem paternalism);
- (4) Framtvinga att man enbart orsakar förbättringar för andra (påtvingad altruism; eller
- (5) Förhindra enbart osedligt beteende eller etiketsbrott.⁹⁶

Jareborg poängterar dock att ovanstående lista inte kan följas slaviskt utan att det i vissa fall kan finnas skäl till undantag. Ett sådant undantag rör den första punkten dvs om ett beteende medför obehag. Jareborg anser att det är rättfärdigt att kriminalisera ett sådant beteende om man kan räkna med att frånvaron av kriminalisering skulle medföra att beteendet blir mycket vanligt. Om ett sådant undantag ska bli aktuellt måste dock ett effektivitetsöverbälgande göras, dvs vinsterna med en kriminalisering måste vägas mot kostnaderna för kontroll och lagföring⁹⁷

4.4 Definitioner av "harm"

Feinberg menar att "harm" består i "thawarting, setting back, or defeating of an interest".⁹⁸ Skada uppstår hos en person när ett eller fler av dennes intressen är i ett sämre tillstånd än före en viss handling.

One's interests...consist of all those things in which one has a stake... These interests, or perhaps more accurately, the things these interests are in, are distinguishable components of a person's well-being: he flourishes or languishes as they flourish or languish. What promotes them is to his advantage or in his interest, what thwarts them is to his detriment or against his interest.⁹⁹

För att "harm" ska bli aktuellt krävs således enligt Feinberg en negativ effekt på något väsentligt, ett intresse; en minskning av saker som gör att ens liv går bra.

---

⁹⁶ Jareborg (2001), s. 53.

⁹⁷ Ibid, s. 54.

⁹⁸ Feinberg (1987), s. 33.

⁹⁹ Ibid, s. 34.

Simester och von Hirsch tolkar "harm" som att när vi skadas förändras våra framtidsutsikter till det sämre. Vad som utgör vårt välbefinnande är framåtblickande, det följer dock inte att våra liv faktiskt kommer att gå sämre, saker och ting kan fortfarande "lösa sig". Simester och von Hirsch understryker att våra intressen tjänar vårt välbefinnande bland annat genom att öka våra chanser att lyckas men de är inte avgörande. Genom att våra intressen är "set back", sker en minskning av vårt *medel* och *kapacitet* för att uppnå ett "bra" liv. Detta får till följd att vad som spelar roll, är inte den otillåtna handlingen per se utan vilken påverkan denna har haft på en persons välbefinnande. Som exempel tar Simester och von Hirsch brutna ben som skada. Dess "harm" ligger i förlorad kapacitet att tjäna offrets behov (ex. förflytta sig), på så vis är värdet av vad som är skyddat *instrumentellt*. Simester och von Hirsch uttrycker det hela som att: vad som räknas är till syvende och sist människors liv.¹⁰⁰

Feinberg skiljer mellan tre slags "harm" vilka han menar är generellt rådande. Den första är skada i en "derivative" eller "extended" mening. Med detta menas skada som görs på exempelvis människors egendom. För att tydliggöra denna skada använder Feinberg en tomatodling som exempel. På en tomatodling sker en slags överförd skada. Skadan består varken i att vi hyser sympati för tomatodlingen eller oroas över den på ett personligt plan. Dess skada ligger istället i att någon har investerat en del av sitt eget välbefinnande i underhållet eller utvecklingen av tomatodlingen. Genom att skada tomatodlingen har *ägarens* intressen skadats. Följaktligen innebär en skadad tomatodling som inte befinner sig under en persons intresse inte heller kan utgöra skada i en straffrättslig mening.¹⁰¹

Den andra typen av skada är den som är tänkt att hindra eller besegra ett personligt *intresse*. Feinberg använder sig utav en förmögenhetsrättslig modell för en djupare förståelse av ordet intresse där det framstår som en *insats*. Feinberg exemplifierar följande med aktier. Om en person äger en del av aktierna i ett företag har personen ett intresse av företagets välbefinnande. Ju bättre det går ekonomiskt för företaget desto bättre går det för dess aktieägare. Personen kan ha stor eller liten andel aktier beroende på hur mycket hen har investerat. Om personen äger några få aktier är företagets konkurs ingen stor sak men skulle det istället vara så att personen har hela sin totala tillgång i företaget skulle en konkurs kunna vara förödande. Feinberg menar att alla intressen på detta sätt är olika slags risker. Feinbergs aktieexempel visar på ett intresse definierat som en insats där skadan är tätt sammanlänkad med storleken av insatsen; ju större insats

---

¹⁰⁰ Simester & von Hirsch (1991), s. 37.

¹⁰¹ Feinberg (1987), s. 32.

desto mer finns att förlora. Feinberg menar att intressen som fred, familj och vänners välmående etc. i enlighet med denna modell är starka intressen att skydda eftersom de till sin natur är intressen med höga insatser. Feinberg tillägger också att intressen kan påverkas negativt av mängder utommänskliga skäl, exempelvis vid jordbävning, det är dock bara när dessa intressen påverkas av en själv eller av andra som skada uppstår i straffrättslig mening.¹⁰²

Den tredje typen av skada är nära besläktad med den andra. Feinberg diskuterar innebörden av begreppet ”wrong”. ”Wrong” är något som uppstår när någon orättfärdigt och ousäktligt kränker annans rätt. Detta leder vanligen till att någons intresse samtidigt skadas. Hursomhelst är det enbart i fall där skadande av intresse och ”wrong” överlappar som det kan bli aktuellt med en kriminalisering. Enbart en negativ påverkan på intressen som kommer av kränkningar, och kränkningar som innebär en negativ påverkan, är att betrakta som skada inom straffrätten.¹⁰³

Jareborg och von Hirsch har också gett sig i kast med att hitta en definition på begreppet skada. För att lösa problematiken med att olika skyddsintressen drabbas vid olika typer av brott – och möjliggöra en jämförelse, brott emellan – konstruera Jareborg och von Hirsch ett generellt kriterium för skada som de benämner som ”levnadsstandard”.¹⁰⁴

Levnadsstandard ska här förstås som en bredare term än att strikt referera till ekonomiskt välstånd. Levnadsstandard sätter en persons välbefinnande i fokus. Den av Jareborg och von Hirsch myntade termen fokuserar på en persons *medel* och *möjlighet* för att kunna uppnå vissa mål eller en viss livskvalité. Termen har inte för avsikt att beskriva någons faktiska livskvalitet eller mål, eftersom detta kräver en subjektiv bedömning från fall till fall. Levnadsstandard är istället en standardiserad term.

Jareborg och von Hirsch exemplifierar ovanstående, med en person som är vid god vigör, är förmögen och har ett brett socialt nätverk men som har som livsmål att skriva poesi. Om personen lider av bristande talang gällande poesiförfattandet kommer denne på grund av sitt livsmål fortfarande vara frustrerad och olycklig till följd av att hen inte kan skriva sitt storverk, oaktat sin – på flertalet andra plan – ”lyckade” standard.¹⁰⁵ Genom att fokusera på medel och möjlighet går det att undkomma människors individuella upplevelser av sina liv och istället möjliggöra ett skydd för mer

---

¹⁰² Feinberg (1987), s. 33f.

¹⁰³ Ibid, s. 35f.

¹⁰⁴ Jareborg & von Hirsch (1991), s. 7.

¹⁰⁵ Ibid, s. 10f.

grundläggande behov hos personer vilket enligt Jareborg och von Hirsch är vad straffrätten har möjlighet att göra.¹⁰⁶

4.5 Storlek på skada

Principen om att skada måste föreligga för att motivera ett straffbuds införande är relativt okontroversiell. Det kan dock uppstå tveksamheter för lagstiftare avseende när principen ska användas. Hur stor måste skadan vara för att skadepincipen ska motivera lagligt tvång att förhindra den?

Feinberg konstaterar följande gällande vilken nivå en skada måste komma upp i för att kriminalisering ska vara en rimlig åtgärd:

The test ... of whether such an invasion has in fact set back an interest is whether that interest is in a worse condition than it would otherwise have been in had the invasion not occurred at all.¹⁰⁷

Kravet är alltså att intresset hamnar i försämrat tillstånd än tidigare. Detta är dock ett väldigt generellt uttalande och bör allt som oftast vara uppfyllt. Feinberg utvecklar därav magnitudfrågan med vidare resonemang.

Handlingar måste innebära en verklig skada och inte bara irritation eller besvär. Feinberg håller med maximen: *De minimis non curat lex*, dvs lagen inte ska röra sig om bagateller. Exempelvis ska det inte gå att kasta en festvärd i fängelse efter att hen har hållt för mycket gin i sin gästs drink. Detta även om baksmällan dagen efter är skoningslös och gästen inte känner sig manad att gå till jobbet på grund av den.¹⁰⁸

Vidare anser Feinberg att om all skada, oavsett hur liten den var, skulle kunna läggas till grund för kriminalisering skulle detta i sin tur skapa mer skada än det förhindrar. I detta hänseende är Feinbergs synsätt avseende ”harm” likt den moralfilosofiska hållningen utilitarism. Utilitarism gör dock inte skillnad på *hur* ”harm” och fördelar distribueras. Följande tydliggör Feinberg genom ett exempel: ponera att A genom lagstiftning får 10 000 kronor för att sparka på Bs vad. Resultatet skulle bli att B haltar i en vecka. Detta skulle innebära en större vinst för A än förlust för B eftersom A får 10 000 kronor genom lagen och B enbart får en veckas besvär. Det skulle även innebära att A inte fick de utlovade 10 000 kronorna om hen inte skulle sparka på Bs vad. Feinberg menar dock att personer som handlar rättsstridigt oavsett är mindre förtjänta av skydd från skada än vad en helt

---

¹⁰⁶ Jareborg & von Hirsch (1991), s. 12.

¹⁰⁷ Feinberg (1987), s. 34.

¹⁰⁸ Ibid, s. 188f.

oskyldig är. Detta gör att utilitarismen som förklaringsmodell inte håller hela vägen.¹⁰⁹

Storlek på skadan är enligt Jareborg och von Hirsch styrd av hur tidigare redogjord levnadsstandard påverkas.¹¹⁰ Den påverkas genom att något av de av Jareborg och von Hirsch konstruerade fyra intressedimensioner skadas, dvs fysisk integritet, materiellt välbefinnande, frihet från förödmjukelse och privatliv/autonomi.¹¹¹ Skadan som sker graderas på en fyrgradig levnadsstandardsskala med följande nivåer:

- (1) Överlevnad
- (2) Minimal vällevnad
- (3) Adekvat vällevnad
- (4) Normal vällevnad¹¹²

Enbart att skada ger utslag på ovannämnda skala är inte tillräckligt för att det ska föranleda en kriminalisering. Jareborg och von Hirsch anser att en tvåstegsprocess är nödvändig där skadan på levnadsstandarderna först bedöms, därefter en uppskattning av hotet eller risken för skada på densamma.¹¹³

4.6 Avstånd till skada

Som jag tidigare nämnt är det vid en kriminalisering av vikt hur nära en viss gärning står i förhållande till det aktuella skyddsintresset.¹¹⁴ Asp, Ulväng och Jareborg anser att ju mer avlägsen en gärning är i förhållande till en direkt kränkning av ett skyddsintresse, desto mindre anledning finns det att lägga gärningen under straff. Asp, Ulväng och Jareborg anser dock att även gärningstyper som endast ger upphov till *risk* för att skada uppkommer kan anses falla under skadebegreppet i fall då skyddsintresset väger tungt.

Lernestedt anser att det inom straffrätten sker ett tilltagande bufferläggande kring vad som önskas skyddat. Med detta menar Lernestedt att det finns fall då det ännu inte hänt *något* men som fortfarande kriminaliseras.¹¹⁵ Men hur långt i förväg är det berättigat att träda in med en kriminalisering?

---

¹⁰⁹ Feinberg (1987), s. 189.

¹¹⁰ Se 4.4 nedan.

¹¹¹ Se 3.2 ovan.

¹¹² Jareborg & von Hirsch (1991), s. 29.

¹¹³ Ibid, s. 30.

¹¹⁴ Se. 3.3 ovan.

¹¹⁵ Lernestedt (2003), s. 272.

Frågan som aktualiseras i sammanhanget är uppdelningen av olika straffbud utifrån deras konstruktion. Inom doktrin har man laborerat med olika begrepp. Lernestedt gör exempelvis uppdelningen i kategorierna: skadebrott, konkreta farebrott, abstrakta farebrott, brott med presumerad fara och rena handlingsbrott.¹¹⁶ Agge gör en uppdelning mellan beteendelikt och effektdelikt.¹¹⁷ Farebrott särskiljer sig från resterande brottskonstruktioner på så sätt att trots att en skada inte inträtt har samhället ett behov av att straffa. Enligt Hoflund beror detta på att samhället inte kan tolerera visst handlande som inte är under mänsklig kontroll.¹¹⁸ Återstående av detta avsnitt kommer att behandla farebrott. En mer ingående behandling sker av detta begrepp eftersom det aktualiseras vid lagförslaget om uppmaning till självmord. För straffansvar, krävs inte en viss effekt utan istället förutsätts att det till följd av särskilda omständigheter har funnits en *inte obetydlig* risk för att agerandet skulle leda till handling.¹¹⁹

Fara används som beteckning för flera olika saker. Hoflund hävdar att begreppet är förbundet med vår oförmåga att förutse framtida händelser. Fara kan sägas ha betydelsen: att man inte med säkerhet anser sig kunna ange om en viss effekt kommer att inträda eller inte. Denna betydelse av begreppet fara anser Hoflund vara den primära. Fara kan dock även beteckna andra situationer så som den händelse som man bedömer att en gärning kan resultera i eller omvänt att man kan betrakta en gärning som farlig.¹²⁰

Hoflund illustrerar fara som *förutsägelser* och söker ytterligare förståelse av begreppet genom exemplet att kasta ett mynt. Kastet kan resultera i olika utfall, antingen blir det krona eller klave. Sitter man däremot i en båt när myntet kastas kanske det istället hamnar i vatten eller kommer en hungrig mås nedstörtande och sväljer myntet medan det befinner sig i luften.¹²¹ Hoflund understryker att i en straffrättslig bemärkelse är den logiska betydelse av fara som *möjlighet* av att något visst inträffar inte tillräcklig. Möjligheten måste även på något sätt vara kvalificerad, det är häri knäckfrågan ligger, det intressanta blir vilken faregrad som måste föreligga.¹²²

Hoflund tar hjälp av tysk rättspraxis för tolkning av vilken faregrad som krävs, där sägs bland annat att uppkomsten av en skada måste vara mer

---

¹¹⁶ Lernestedt (2003), s. 276.

¹¹⁷ Agge (1961), s. 275

¹¹⁸ Hoflund (1967), s. 32.

¹¹⁹ SOU 2019:32, s. 25 f.

¹²⁰ Hoflund (1967), s. 25.

¹²¹ Ibid, s. 26.

¹²² Ibid, s. 29.

trolig än inte. Vidare har det inom tysk rättspraxis också diskuterats att det inte bara får finnas den hypotetiska möjligheten för att en viss skada inträffar, utan också en sannolikhet baserad på fastställda faktiska omständigheter.¹²³ Agge anser att faregraden är beroende av de rättspolitiska behoven vid olika brottstyper. Till följd föreligger låg faregrad vid brott där det hotade intresset är av stort värde, eller när den befarade skadan är obestämd med hänsyn till sin räckvidd och indirekta konsekvenser.¹²⁴ När den straffrättsliga faran inträder råder det inom svensk doktrin ingen fullständig konsensus kring. Det mest allmänrådande lösningen på problemet är att konstruera en fiktiv mönstermedborgare, där domaren avgör fara genom att söka svaret på frågan: hur hade den aktsamme medborgare som inser att effekten kan inträda handlat i en motsvarande situation?¹²⁵

Vidare skiljer man inom doktrin mellan *konkret fara* och *abstrakt fara*. Vanligen när ordet fara används i en straffbestämmelse innebär det att det finns ett krav på konkret fara. Asp, Ulväng och Jareborg anger att konkret fara föreligger när det är existentiellt möjligt att gärningen leder till följden och detta dessutom är plausibelt (troligt, rimligt).¹²⁶ Med existentiell möjlighet avses allt som kan inträffa. För att gå tillbaka till föregående exempel om att kasta ett mynt i luften på en båt, är det existentiellt möjligt att en mås fångar myntet i luften och äter upp det. Det är däremot förmodligen inte plausibelt. Plausibilitet har att göra vad som är rimligt med hänsyn till omständigheterna. Rimlighetsgrad skiljer sig från fall till fall men Asp, Ulväng och Jareborg hävdar att ju svårare skador som riskeras desto lägre grad av plausibilitet krävs (detsamma gäller motsatsvis). Skadans möjliga grad av allvarlighet sätts i proportion till skadans plausibilitet.¹²⁷

Leijonhufvud, Wennberg och Ågren menar att när det gäller abstrakt fara så bortser man från vissa omständigheter i det konkreta fallet för att istället ta sikte på det typiskt sett farliga. Leijonhufvud, Wennberg och Ågren tillägger att abstrakt fara skiljer sig från konkret fara på så vis att man bortser från det första ledet i bedömningen, dvs kravet att det förelegat en faktisk möjlighet att handlingen skulle leda till den befarade följden. När det gäller abstrakt fara är det tillräckligt att något framstått som sannolikt och behöver inte till skillnad från konkret fara varit faktiskt möjligt.¹²⁸ Asp, Ulväng och Jareborg anser att vid abstrakt fara krävs någon form av möjlighetsbedömning. Omständigheterna i det enskilda fallet spelar roll men det behöver inte göras

---

¹²³ Ibid, s. 50.

¹²⁴ Agge (1961), s. 282.

¹²⁵ Hoflund (1967), s. 47.

¹²⁶ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 93.

¹²⁷ Ibid, s. 92.

¹²⁸ Leijonhufvud, Wennberg & Ågren (2015), s. 36.

någon plausibilitetsbedömning. För att uttyda om en straffbestämmelse rör en abstrakt fara är ord som *ägnat att* eller *kan* markörer.¹²⁹

4.7 "Offense"

Finns det tillfällen när det är legitimt att kriminalisera även om rättfärdigandet av brottet ifråga inte innefattar "harm"? Feinberg anser att så är fallet, det kan finnas tillfällen då vissa gärningar kan kriminaliseras även om de inte orsakar skada mot andra, eller orsakar skada överhuvudtaget. Feinberg förespråkar en princip om "offense":

It is always a good reason in support of a proposed criminal prohibition that it would probably be an effective way of preventing serious offense (as opposed to injury or harm) to persons other than the actor, and that it is probably a necessary means to that end. . . .¹³⁰

Feinbergs synsätt fokuserar företrädesvis på konsekvenserna av ett visst beteende. För Feinberg består "offense" väsentligen i en kränkning av människors känsloliv. Att uppleva "offense" är detsamma som att uppleva en otrevlig och obehaglig upplevelse. Att orsaka någon detta kan enligt Feinberg utgöra grund för kriminalisering.¹³¹ Detta förutsatt att tillräckligt många människor blir tillräckligt kränkta och att vissa andra villkor uppfylls. Anledningen till att känslan har uppstått är irrelevant. Feinberg anser att försöka förklara varför någon exempelvis upplever känslor av äckel över någonting är en alltför svår uppgift. I de fall någon lyckas formulera i ord varför den känt sig förolämpad, tenderar dessa förklaringar att vara i termer av att intrång i konventionella seder görs, vilket enligt Feinberg inte är tillräckliga skäl för statligt ingripande.

Istället använder sig Feinberg av ett balanstest som är utformat för att "offense" ska kriminaliseras sparsamt. För det första bör lagstiftaren se över inverkan av beteendet genom att undersöka hur allvarlig förolämpningen känns genom att titta på den upplevda intensiteten. Del av denna undersökning är att en standard av "reasonable avoidability" används: ju lättare platser är att undvika där beteendet äger rum, desto mindre allvarlig "offense".¹³² Att tvingas se en film som porträtterar tidelag kan vara förolämpande men allvaret av den förolämpning scenen ger upphov till minskar exempelvis genom att en person måste gå till en särskild bio för att utsättas för den. För det andra undersöks beteende från aktörens perspektiv. Ju mer centralt ett beteende är för en aktörs livsstil, desto större anspråk har

---

¹²⁹ Asp, Ulväng & Jareborg (2013), s. 100 ff.

¹³⁰ Feinberg (1988), s. 1.

¹³¹ Ibid, s 2.

¹³² Ibid, s. 32.

aktören på att beteendet inte är förbjudet. Som del av denna undersökning tillämpas ”alternative opportunities”: restriktioner av beteendet blir acceptabla om det finns tillfredställande alternativa platser och tidpunkter där aktören kan utföra beteendet och skapa mindre ”offense” (tex. enbart visa pornografi hemma och inte ute i allmänheten).¹³³ Den bredare sociala inverkan av beteendet beaktas också. Ju mer självständig användbarhet det påstådda ”offense”-beteendet har, desto mindre anspråk finns att förbjuda det. Som exempel använder sig Feinberg av Mill som talar om yttrandefrihet, vilket anses ha ett intrinsiskt värde ”in virtue of the great social utility of free expression and discussion generally”.¹³⁴

Feinbergs princip om ”offense” har fått utstå kritik, bland annat från Simester och von Hirsch som menar att den är alltför vid. Simester och von Hirsch hävdar att förolämpande beteende i sig självt aldrig är tillräckligt för att en kriminalisering ska bli aktuell. En giltig anledning till att något är ett förolämpande beteende måste finnas. Feinberg avvisar uttryckligen behovet av att ange skäl, och i grund och botten räcker att ange: ”vi gillar det inte” som anledning, vilket Simester och von Hirsch vänder sig emot.¹³⁵ Istället anser Simester och von Hirsch att en kriminalisering av ett visst beteende bör kräva ett rimligt stöd om att det rör sig om en *otillåten handling*. Om grovheten av brottet bara är att beteendet väcker missnöje hos många människor, är det inte tydligt att en otillåten handling har ägt rum överhuvudtaget (det kan ju vara så att just dessa människor är lättkränkta). Bättre skäl måste anges: *varför* och *vilka* avseenden det finns något förkastligt med beteendet som med rätta leder till censur av detsamma.¹³⁶

Vilka handlingar som aktualiserar principen om ”offense” är enligt Simester och von Hirsch ännu inte helt klara på, men de tar bland annat upp att en anledning är vissa beteendens förolämpande eller förnedrande karaktär. Simester och von Hirsch ser förolämpningar som ett ”paradigmatiskt” sätt att begå brott. Med detta menas att det är social konvention som ger olika ord, gester eller ageranden en förolämpande betydelse. Men uttryck för förakt är en otillåten handling av skäl som går utöver sociala konventioner. Människor har ett grundläggande anspråk, grundade på mänsklig värdighet, mot avsiktligt förnedrande behandling. Det räcker inte för ”offense” med påståendet att en annan person kan råka känna sig förolämpad (alla kan göra det). Snarare måste beteendet *vara* förolämpande, till exempel för att det är avsett att förstås som grovt nedsättande.¹³⁷

---

¹³³ Feinberg (1988), s. 44.

¹³⁴ Ibid, s. 38.

¹³⁵ Simester & von Hirsch (2002), s. 6.

¹³⁶ Ibid, s. 7.

¹³⁷ Ibid, s. 7.

4.8 Paternalistisk lagstiftning

Utgångspunkten i svensk straffrättsdiskurs är att paternalistiska kriminaliseringar är något negativt. Lernestedt hävdar att det existerar en kriminaliseringsbegränsande princip som lyder: paternalistisk kriminalisering får inte genomföras, detta eftersom sådana gärningar inte skadar.¹³⁸ Mill var en stark motståndare till paternalism och ansåg att när en persons handlingssätt inte påverkade någon annans intressen än hans egna borde det råda fullständig frihet. Detta både med hänsyn till lagen och opinionen, att det är fritt att utföra handlingar och själv bära konsekvenserna.¹³⁹

Enligt Lernestedt är definitionen av en paternalistisk kriminalisering: ett skydd av en person från något som den är villig att orsakas. Detta är en bred definition som täcker in två olika situationer. För det första att jag orsakar mig själv något (självskada) och för det andra att någon annan orsakar mig något med mitt samtycke (annanskada).¹⁴⁰

Vid paternalistisk strafflagstiftning är ”harm” en essentiell del, det är vad som skiljer brott från moralism. Skadekriteriet måste ha uppfyllts samt den drabbade ska vara individen själv. Följande aktualiserar en intressant frågeställning rörande om det är möjligt att separera individen från sin omgivning. Detta är något som är uppe för diskussion och Lernestedt tar självmord som paradexempel för denna problematik. Offentliga intressen är alltid på ett eller annat sätt involverad när en person skadar sig själv. Rent krasst kan individen sägas vara till ”last” för samhället i det att när den exempelvis utför ett självmordsförsök innebär en kostnad. Kostnaderna kan exempelvis bestå i sjukvård och behandling för personen ifråga. Lernestedt anser dock att eventuell ledning går att finna i magnituden av skadan huruvida det rör sig om självskada eller skada mot andra, och tar hjälp av Mill som exempelvis ansåg att indirekt och mindre skada inte ska räknas som skada mot andra. Lernestedt landar dock i att diskussionen framförallt har att göra med olika politiska teorier, vilka rör individens *grad* av autonomi i förhållande till det omgivande samhället.¹⁴¹

Som motvikt till Mill och Lernestedt ser Kleinig istället värdet av att formulera en paternalistisk princip för strafflagstiftningen:

---

¹³⁸ Lernestedt (2003), 212f.

¹³⁹ Mill (1984), s. 84.

¹⁴⁰ Lernestedt (2003), s. 213.

¹⁴¹ Ibid, 215 f.

It is always a good reason in support of a proposed criminal prohibition that it is probably necessary to prevent harm (physical, psychological, or economic) to the actor himself, and it is probable that such harm cannot be prevented at lesser cost to other values.¹⁴²

Exempelvis ser Kleinig självskada som ett resultat av okunnighet, oförmåga, slarv eller olycka. Utgångspunkten är att vi i ett naturtillstånd endast vid relativt få tillfällen, medvetet eller till och med hänsynslöst skadar oss själva. Paternalistisk kriminalisering framstår som rimlig eftersom en person vid ”sina sinnens fulla bruk” inte skulle skada sig själv.¹⁴³ Kleinig anser också att någon som avsiktligt utövar självskada inte respekterar människovärdet som sådant, varken i sig själv eller i andra. I enlighet med ett sådant synsätt är det inte otänkbart att personen i förlängningen även är kapabel att skada andra. Vid ett sådant tillfälle innebär det att man med hjälp av en paternalistisk kriminalisering föregår skada på andra.¹⁴⁴ Kleinig hävdar också att den liberala utgångspunkt som motståndare ofta ivrar med, bortser från verkligheten. Liberala tänkare utgår från idéer om människan som en rationell varelse vilken gör välavvägda val. Ett sådant synsätt får inte bortse från mängden data som indikerar att vi stundtals resonerar bristfälligt även i fall när det gäller vårt eget välbefinnande. Detta som följd av exempelvis vår uppväxt.¹⁴⁵

4.9 Delanalys

4.9.1 ”Harm” genom historien

Nödvändigheten av att sätta in strafflagstiftningen i ett sammanhang blir bland annat tydlig när man studerar den utifrån ett historiskt perspektiv. Den nära samhörighet mellan staten och kyrkan vilken präglade det västerländska samhällets forntid, hade betydelse också för kriminalisering och vad som kallades skada. En skildring av historien sätter fingret på det faktum att vi behöver en ram och att även samtiden måste sättas in i ett sammanhang. Det blir tydligt att strafflagstiftningen och dess skadebegrepp inte existerar parallellt, eller oberoende av sin tid utan inryms i en större samhälls konstruktion.

Mill tycks ha påverkats av den förändring Eser beskriver att sekulariseringen innebar. Mill var rädd för socialt förfall vilket han var övertygad skulle inträffa om inte ett alternativ till kyrkan med starka

---

¹⁴² Kleinig (2014), s. 3.

¹⁴³ Ibid, s. 6.

¹⁴⁴ Ibid, s. 7.

¹⁴⁵ Ibid, s. 12.

moraliska principer kunder erbjudas. Mill myntade i detta sammanhang skadeprincipen. Skadeprincipen måste förstås utifrån Mills liberala synsätt i vilket den individuella friheten är det som värderas högst. Mill anser att det finns så stora olikheter människor emellan ifråga om glädjeämnen och lidanden, att en intervention i individens liv i andra fall än för att hindra skada av andra skulle begränsa lycka och hindra människan från utveckling. Enligt mig är frågan om människors olikhet inte självklar, det skulle även gå att hävda motsatsen, dvs att vi människor i stora drag liknar varandra. Beroende på vad man väljer att lyfta fram får man olika svar, det blir av denna anledning inte någon exakt vetenskap. Antagandet om människors olikheter grundar sig ytterst i min mening, i politisk hemhörighet.

Mill ansåg att en begränsning av en individs frihet bara får ske då en persons handlingar menligt påverkar andras intressen. Mills skadeprincip är oklar av flera anledningar. Exempelvis definierar Mill inte vad ett intresse är. Vidare framkommer det inte genom Mill *vad* som skulle påverka andra. Istället har teoretiker ur ”vår” samtid fått utkristallisera innebörden av Mills princip. Stanton-Ife hävdar exempelvis att skadeprincipen utesluter kriminalisering för omoraliskt och stötande beteende, samt på en paternalistisk grund.

4.9.2 ”Harm” och kriminalisering

”Harm” är utsett av många som det direkta föremålet för strafflagstiftningen. Lernerstedt uttrycker det bland annat som att den negativa påverkan av ett skyddsvärt intresse ska identifieras av lagstiftaren. I det material jag har tagit del av tycks det däremot råda delade meningar om hur pass stramt förhållningssätt man bör ha kring skada och kriminalisering. ”harm” har otvivelaktigt en central roll i kriminaliseringsprocessen men det har skett en uppluckring från Mills initialt formulerade skadeprincip. Feinberg tillägger att skada enbart är *en* del i ett rättfärdigande för staten att ingripa. Feinberg anser att det även finns fog för att kriminalisera visst beteende på andra grunder, såsom ”offense”. Jareborg är på samma sätt som Feinberg inte heller dogmatisk i sitt synsätt avseende ”harm”. Jareborg tycks se ”harm” som en bra utgångspunkt men att det kan finnas situationer där ett undantag kan vara på sin plats. Exempelvis tar Jareborg upp frågan om ett beteende medför obehag.

Simester och von Hirsch tar upp vad som enligt mig framstår som den mest framträdande roll som ”harm” spelar inom kriminalisering, nämligen att en undersökning av konsekvenser av ett visst beteende blir nödvändig. På samma sätt som skyddsintressen bör vara föremål för offentlig debatt, bör även skada lyftas fram och diskuteras. Funktionen av ”harm” blir då att

tvunga lagstiftaren till reflektion och att utförligt kunna rättfärdiga en straffbestämmelse innan den genomförs.

4.9.3 Defintioner av ”harm”

Feinbergs sätt att se på ”harm” så som ”att skada uppstår hos en person när ett eller fler av dennes intressen är i ett sämre tillstånd än innan”¹⁴⁶ en viss handling, ger upphov till flera frågetecken. Det mest iögonfallande är kanske om vad som räknas som ett ”sämre tillstånd”? Men även diskussionen om vad som utgör ett intresse blir relevant.

Det blir tydligt när man studerar teoribildningen runt begreppet *skada* att begreppet har en nära sammankoppling med *intresse*. Det går inte att förstå det ena utan det andra. Feinberg är bara *ett* exempel i mängden. Genomgående i litteraturen som jag har tagit del av följer att skadedefinitionen utgår från att *något* genererar en negativ påverkan på ett intresse. Detta något är i de flesta fall en mänsklig handling eller underlåtenhet. Det är viktigt att ha i åtanke att teorierna är vagt formulerade och öppet hållna, vilket jag tror framförallt har att göra med att deras främsta förtjänst är att fungera som utgångspunkt i en diskussion. För att teorierna ska kunna översättas till en komplex verklighet måste de kunna erbjuda diskussionsunderlag snarare än ett snävt kategoriserande. Detta för att inte genast bli avfärdade.

Simester och von Hirsch har en framåtblickande tolkning av begreppet ”harm”, genom att fokusera på två värden: *medel* och *kapacitet*. Dessa två värden har till uppgift att utkristallisera en objektiv definition av begreppet skada genom att ge det som är skyddat ett rent instrumentellt värde. Att se skada utifrån instrumentella värden innebär att fokus ligger på de effekter en viss handling ger upphov till. Även Jareborg och von Hirsch har ett likande synsätt på skada. I deras term: levnadsstandard, innefattas ett fokus på en persons *medel* och *möjlighet*. Avsikten med att använda sig av termen levnadsstandard är att skala bort den subjektiva bedömningen av skada. Absurditeten i att utgå från en persons känsloliv och upplevda lidande i ett straffrättsligt sammanhang tydliggör Jareborg och von Hirsch med sitt exempel om ”den oförlöste poeten”.¹⁴⁷ Straffrättens fokus bör av denna anledning ligga på grundläggande behov hos personer eftersom de är dessa som straffrätten överhuvudtaget har möjlighet att värna om. Människors individuella upplevelser av sina liv har straffrätten inte möjlighet påverka.

---

¹⁴⁶ Se 4.4 ovan.

¹⁴⁷ Se 4.4 ovan.

Frågan som genast uppstår är dock vad som kan klassas som en människas grundläggande behov? Är dessa så allmängiltiga som Jareborg och von Hirsch ger sken av? På ett övergripande teoretiskt plan tror jag att de flesta är beredda att hålla med varandra om vad som är grundläggande behov. Det svåra ligger i min mening i att senare definiera vad som inryms inom dessa behov. Som exempel tror jag att de flesta (om inte alla) är beredda på att hålla med om att alla barn har ett grundläggande behov av en bra och trygg uppväxt. Problemet uppstår först senare när det gäller att definiera vad som är en "bra" och "trygg" uppväxt. Någon skulle kanske hävda att det är viktigt att hela tiden vara närvarande hos barnet medan en annan skulle säga att man måste låta barnet få klara sig själv. Även frågan om grundläggande behov blir här föremål för subjektiva bedömningar och behöver inte alls vara entydigt objektiv vilket Jareborg och von Hirsch implicit tycks antyda.

4.9.4 Storlek på skada

Kravet som Feinberg förespråkar är att intresset hamnar i försämrat tillstånd än tidigare. Detta är dock ett väldigt generellt uttalande och bör allt som oftast vara uppfyllt. Är det möjligen så att specifikation saknas för att den inte är möjlig att genomföra överhuvudtaget? Vad för slags skadetröskel som ska tillämpas, måste i min mening ses i sitt enskilda sammanhang, detta eftersom den skiljer sig åt från fall till fall.

Problematiken som uppstår kan exemplifieras med miljöförstörelse. Hundra bilar kanske börjar hota luftkvaliteten, men det är osannolikt att utsläppen skulle nå upp till skada i straffrättslig mening. När en person genom att köra sin bil släpper ut en viss mängd koldioxid i luften, har hen ökat koncentrationen av farliga kemikalier. Beteendet att köra bil har i denna bemärkelse varit "i riktning mot skada", och i den meningen var hans handling att köra bil faktiskt "skadlig". Men det kan knappast utgöra skada i något straffrättsligt avseende genom skadepincipen, eftersom det i sådana fall skulle ge skäl att förbjuda bilkörning vilket betraktas som laglig verksamhet. En enskilds persons utsläpp är i en miljökontext inte avgörande, det handlar istället om "många bäckar små", där de ackumulerade skadorna på miljön är de som klassificeras som skador. Följande exempel belyser problematiken med att det inte går att sätta en tydlig gräns för vad som är skada och vad som inte är skada, det är istället en bedömningsfråga från fall till fall.

Jareborg och von Hirsch konstruerar med hjälp av sin myntade term: levnadsstandard, med tillhörande intressedimensioner, ett mätinstrument för skada. Skadan graderas på en fyrgradig skala. Skadan är allvarligare ju lägre levnadsstandardnivå som inkräktas. Mer handfast än så blir det dock inte,

teorin säger inte någonting om vilken magnitud av skada som ska läggas till grund för kriminalisering. Antagligen måste den negativa påverkan åtminstone ge utslag på skadeskalan men frågan är om alla sådana utslag ska räknas. Jareborg och von Hirsch anser att en tvåstegsprocess är nödvändig där skadan på levnadsstandarden först bedöms, därefter en uppskattning av hotet eller risken för skada på densamma bedöms.

4.9.5 Avstånd till skada och farebrott

Asp, Ulväng och Jareborg argumenterar för att ju mer avlägsen en gärning är i förhållande till en direkt kränkning, desto mindre anledning finns det att lägga gärningen under straff. Argumentet som görs gällande är en logisk följd av skadekriteriets centrala roll inom straffrätten, dvs om inte skada har uppstått på ett skyddsintresse genom en viss gärning finns heller inte skäl att kriminalisera gärningen. Asp, Ulväng och Jareborg öppnar dock upp för att gärningstyper som ger upphov till *risk* för att skada uppkommer också kan anses falla under skadebegreppet. Det ska i sådana fall handla om att skyddsintresset väger tungt. Att kriminalisera i fall då en skada ännu inte uppstått är en tydlig utvidgning av skadepincipen. Situationen som uppstår lämnar utrymme för godtycke eftersom den behandlar effekter som inte inträtt eller nödvändigtvis kommer inträda. Oavsett om en skada inträffat eller inte har samhället alltså ett behov av att straffa. Hoflund poängterar att en kriminalisering av en fara hör samman med att samhället inte kan tolerera visst handlande som inte är under mänsklig kontroll. Ett av farebrottens huvudsakliga syfte blir därmed att möjliggöra ett ingripande på ett tidigare stadium än vad brott som kräver effekt tillåter.

Hoflund argumenterar dock för att ovanstående risk som krävs vid farebrott måste vara kvalificerad. Det räcker inte med att något är en möjlighet. Detta för att listan över möjligheter på saker som kan inträffa kan göras lång. Om jag exempelvis är ute och promenerar på stan finns det möjlighet att jag blir påhoppad av någon, en takpanna lossnar och landar i mitt huvud eller att en arg sint hund biter mig i min vad etc. Möjligheten av uppräknade faror är dock inte tillräcklig i en straffrättslig mening. Man tar därav ledning av att en viss faregrad måste föreligga.

Inte heller faregraden är dock någon exakt vetenskap. Tysk rättspraxis förespråkar bland annat att uppkomsten av en skada måste vara mer trolig än inte. Agge anser att faregraden är beroende på skyddsintressets vikt, dvs. att ju större värde det hotade skyddsintresse har desto mindre faregrad krävs. Det finns med andra ord inget tydligt mätinstrument som går att använda för att avgöra faregraden. Istället blir det avgörande vad vi kan uppfatta i sinnevärlden. Vad vi uppfattar använder vi oss av för att göra en egen

prognos om framtiden. Det resulterar på så vis i visst godtycke. *Vilka* yttre fakta som överhuvudtaget ska ingå i prognosen blir en värderingsfråga, likaså kan meningarna vara delade om en omständighet ska anses öka eller minska faran i ett visst givet fall.

4.9.6 "Offense"

Orsakande av irritation, besvikelse, känslor av äckel, förlägenhet och andra liknande tillstånd är inte i sig själva skadliga. Följaktligen kommer – oavsett hur skadekriteriet används – dessa uppräknade tillstånd inte anses som berättigade skäl till användning av straffrätten. "Offense" är myntat av Feinberg och är en princip som ger rätt till att ingripa med straffrätten även i sådana situationer. "Offense" har en synlig roll i dagens straffrätt, ett exempel på detta är om man sitter på en buss och ett kärleksfullt par några säten framför skulle ha sex med varandra. Beteendet är inte "skadligt" som sådant men skulle ändå förmodligen falla under förargelseväckande beteende vilket går att hitta i 16:16 BrB.

Då Feinberg hävdar att en giltig anledning till att ett visst beteende framstår som en "offense" inte är relevant, anser Simester och von Hirsch motsatsen. Jag är beredd att hålla med Simester och von Hirsch i detta avseende. Vi behöver ett svar på *varför* ett beteende väcker anstöt för att överhuvudtaget kunna svara på frågan om *vad* som väcker anstöt. Ställs inte detta krav framstår "offense" som alltför slumpartat. Balanstesten som Feinberg konstruerar är i min mening ett undvikande av *varför* och lämnar ett tomrum. Samtidigt som mottagaren av en "offense" måste konfrontera sina känslor anser jag att aktörens motiv måste problematiseras. Genom att utgå ifrån en princip om "offense" tillskrivs aktören en *vilja* av att skapa "offense" vilken inte nödvändigtvis existerar. Aktören kan samtidigt utföra en handling utan "ont uppsåt". Jag håller i detta avseende med Simester och von Hirsch som hävdar att det inte räcker för "offense" genom påståendet att en annan person kan råka känna sig förolämpad, detta eftersom alla kan göra det. Snarare måste beteendet *vara* förolämpande, till exempel för att det är avsett att förstås som vara grovt nedsättande. Detta är givetvis också behäftat med problem då ett sådant fastställande inte görs med enkelhet.

4.9.7 Paternalistisk lagstiftning

Det tycks utifrån den litteratur jag har tagit del av att råda en konsensus avseende att paternalistisk kriminalisering är något negativt. Anledningen till detta är i min mening den starka relation som i kriminaliseringssammanhang råder mellan skadekriteriet och skyddsintresset. Inbegripet i att skada ska uppkomma på ett skyddsintresse

finns att det ska gälla någon *annans* skyddsintresse. Detta krav är inte helt utan bekymmer. Det utgör en definitionsfråga om vad som är en skada på annans skyddsintresse. Lernestedts exempel om självmord åskådliggör detta genom att poängtera att offentliga intressen alltid på något sätt är involverade när en person skadar sig själv. Hur definitionen av *annan* görs är i mitt tycke inte helt tydlig. Lernestedt framhäver att det har att göra med politiska teorier vilka rör individens grad av autonomi i förhållande till det omgivande samhället. Detta skapar i min tolkning en klyfta mellan olika politiska läger. En person som politiskt lutar åt höger anser förmodligen att individen svarar inför sig själv och att det är den enskilde som har det yttersta ansvaret. En person med mer vänstervridna åsikter anser å andra sidan att *samhället* har ett ansvar *inför* individen och att den enskildes måste sättas in i en större struktur. Detta senare synsätt resulterar i att individers autonomi i större utsträckning blir omstridd.

Kleinig letar efter argument *för* paternalistisk kriminalisering. Som exempel nämner Kleinig att självskada är ett resultat av antingen okunnighet, oförmåga, slarv eller olycka. För att förtydliga anser Kleinig att ingen person i ett ”naturligt tillstånd” medvetet skadar sig själv. Det resulterar i mina ögon i en patologisering av självskada. Frågan som aktualiseras blir om det går att skada sig själv och inte samtidigt på något sätt vara ”sjuk”? Det för tillfället gällande samhällliga synsättet avseende suicid tycks i min mening vara att så inte är fallet.¹⁴⁸ Suicid ses idag som en konsekvens av ett psykiskt lidande. Det är i flera fall en följd av depression eller någon annan typ av psykisk diagnos. Bilden av att suicid istället är en följd av ett rationellt beslutsfattande är det få som skriver under på. Självskada genom suicid eller suicidförsök ses under gällande uppfattning med andra ord på samma sätt som Kleinig argumenterar beträffande paternalistisk kriminalisering. Det rör sig om personer som inte befinner sig i ett ”naturligt tillstånd”. Frågan som blir intressant att ställa vidare är hur långt ett sådant argument går att dra? En enligt mig osökt koppling är om det går att hävda att konsekvenserna av ett sådant tänk blir att ingen kan skada sig själv utan att samtidigt vara sjuk.

---

¹⁴⁸ Se 5.3 nedan.

5 Suicid

5.1 Inledning

I det kristna Europa var självmord under flera hundra år ansett som den yttersta synden. Den bakomliggande logiken till detta stränga synsätt var att i enlighet med kristen tro är livet givet av Gud, vilken innebär att det är endast Gud som har rätt att avsluta det. Detta fick betydelsen att i de fall där en person begick självmord, skändade denna person själva skapelsen.¹⁴⁹

Idag råder snarare ett synsätt på självmord där det ses som en konsekvens av psykiskt lidande. Socialstyrelsen uppger att självmord är en följd av psykisk ohälsa som är outhärdligt för den som är drabbad.¹⁵⁰

För att på ett korrekt sätt kunna undersöka den bedömning avseende skade- respektive intressebegreppet som gjorts i lagförslaget om uppmaning till självmord krävs att suicid som företeelse studeras mer närgående. För att jag i mitt avslutande kapitel ska kunna analysera delar av lagförslagets gjorda prövning behövs en kunskapsgrund att stå på. I följande avsnitt kommer jag av denna anledning att fördjupa mig i frågor som bakomliggande orsaker till suicid och dess omfattning i Sverige.

5.2 Suicid

Begreppen *självmord* och *suicid* används synonymt. Ordet suicid härstammar från det latinska ordet *suicidium* vilket är ett begrepp sammansatt av två beståndsdelar, dels ”sui” vilket betyder själv, dels ”caedere” vilket betyder döda.¹⁵¹

Det finns en rådande begreppsdiskussion gällande suicid och självmord. Diskussionen avser vilket ord av de två som är mest lämpligt att använda sig av. Det finns personer som anser att ordet självmord alluderar till en kriminell gärning. Konnotationer om en kriminell gärning härleds från att begreppet innehåller ordet *mord*.¹⁵² Detsamma gäller för användningen av uttrycket att ”begå självmord”, detta eftersom en kriminell gärning är något

---

¹⁴⁹ Christensen (2017).

¹⁵⁰ Socialstyrelsen, *Suicid*, 2019-06-11.

¹⁵¹ Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd, *Om självmord*, 2018-05-03.

¹⁵² Se tex. Folkhälsomyndigheten, *Vilket begrepp bör man använda: suicid eller självmord?*, 2018-06-27;

J Beskow, AP Beskow & Ehnvall (2005), s. 53.

som en person ”begår”.¹⁵³ Fortsättningsvis i detta avsnitt används självmord synonymt med suicid utan avsikt att antyda något visst, utan enbart för att undvika upprepning.

Nationellt centrum för suicidforskning och prevention – fortsättningsvis NASP – för bland annat statistik över självmord i Sverige. Uppskattningsvis dör varje år cirka 1200 människor i självmord i Sverige. Utöver denna siffra finns det ungefär 300 dödsfall som ses som oklara fall. Dessa sistnämnda dödsfall avser situationer där man inte kunnat avgöra motivet bakom dödsfallet, huruvida det varit ett självmord eller inte.¹⁵⁴

Socialstyrelsen samlar in statistik om dödsorsaker i Sverige och sammanställer siffrorna i det så kallade ”dödsorsaksregistret”. Enligt detta register var det år 2018, 1270 dödsfall som klassades som suicid.¹⁵⁵ Två tredjedelar av de som avled i suicid år 2018 var män. Det högsta suicidtalet fanns bland män som var 85 år och äldre. NASP har konstaterat en ökning av självmord med knappt en procent per år i åldersgruppen 15–24. Denna ökande trend tycks ha börjat runt år 1994 och fortsätter att stiga. I de äldre åldersgrupperna (över 25 år) minskade självmorden från 1980 fram till ungefär år 2000, vartefter minskningen avstannat och ligger någorlunda konstant.¹⁵⁶

I övriga länder inom EU finns tecken på sjunkande självmordsantal, med några få undantag såsom exempelvis Litauen, Ungern och Slovenien.¹⁵⁷ Världshälsoorganisationen, WHO, ser inte suicid som koncentrerat till ett särskilt land eller region utan som ett globalt folkhälsoproblem. WHO uppskattar att närmare 800 000 personer runt om i världen omkommer av självmord varje år.¹⁵⁸ Utöver dessa personer misstänker WHO att ett stort mörkertal finns, detta då självmord är stigmatiserat eller till och med kriminaliserat i flertal länder. En annan avgörande faktor bakom mörkertalet är att vissa länder inte har något system för att registrera dödsfall och dödsorsak.¹⁵⁹

5.3 Orsaker bakom suicid

De enskilt starkaste riskfaktorerna för suicid är, dels tidigare suicidförsök, dels psykisk sjukdom. Det är tydligt att personer med en psykisk störning

---

¹⁵³ Exempelvis begår en person ett mord eller ett rån.

¹⁵⁴ Nationellt centrum för Suicidforskning och prevention, *Självmord i Sverige*, 2019-10-11.

¹⁵⁵ Socialstyrelsen, *Statistik om dödsorsaker 2018*, 2019-09-04.

¹⁵⁶ Nationellt centrum för Suicidforskning och prevention, *Självmord i Sverige*, 2019-10-11.

¹⁵⁷ MIND, *Fakta om självmord*, 2019-02-04.

¹⁵⁸ World Health Organization, *Suicide*, 2019-09-02.

¹⁵⁹ Ibid.

eller psykisk sjukdom har en förhöjd risk för suicid. Genom statistik från Socialstyrelsen konstateras bland annat att en tredjedel av alla som tar sitt liv har en aktuell kontakt med den psykiatriska hälso- och sjukvården.¹⁶⁰

Psykisk störning eller psykisk sjukdom är breda paraplybegrepp. För att smalna av och bli mer specifik, finns det vissa diagnoser som löper en förhöjd risk för självmord. Socialstyrelsen konstaterar att dessa är följande: *depressioner, bipolära sjukdomar, schizofreni* och andra *psykosor, personlighetssyndrom* samt *missbruk*.¹⁶¹ Viktigt att poängtera i sammanhanget är dock att det inte finns ett direkt likhetstecken mellan en viss diagnos och suicid. Utav personer som lider av depression är det med andra ord enbart ett fåtal som tar sitt liv.¹⁶²

Depression är dock den vanligaste underliggande diagnosen vid suicid. Suicidrisken vid depression förstärks om personen också har sömnstörning, ångest eller är agiterad. Samsjuklighet mellan flera diagnoser ökar också suicidrisken. Så är exempelvis fallet vid depression och bipolär sjukdom där diagnoserna kan ha ett komplicerat samspel med varandra. Ogenomtänkta handlingar under en manisk episod kan ge skuld- och skamkänslor som komplicerar depressionen och ökar suicidrisken.¹⁶³

Det finns även andra tillstånd som medför försämrad förmåga att kontrollera impulser eller affekter; till exempel kan adhd, personlighetssyndrom med emotionell instabilitet och missbruk medföra ökad suicidrisk.¹⁶⁴

5.4 Suicidal process

Att vara suicidal är att vara i ett tillstånd som präglas av tankar på suicid, dvs tankar på att döda sig själv. Tillståndet inbegriper även känslor, beteenden och kroppsreaktioner.¹⁶⁵ Att vara suicidal beskrivs ofta som att befinna sig i en *process*. Med detta avses suicidalitetens utveckling från de första suicidtankarna över eventuella suicidförsök fram till det fullbordade självmordet.¹⁶⁶ J. Beskow mfl. anser att det är användbart att se suicidalitet som en process när man försöker förstå hur den har börjat samt hur den utvecklas som ett samspel mellan personen själv och dennes omgivning.¹⁶⁷

---

¹⁶⁰ Socialstyrelsen, *Suicid*, 2019-06-11.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² J Beskow, AP Beskow & Ehnvall (2005), s. 59.

¹⁶³ Socialstyrelsen, *Suicid*, 2019-06-11.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ J Beskow, AP Beskow & Ehnvall (2005), s. 51.

¹⁶⁶ Ibid, s. 19.

¹⁶⁷ Ibid, s. 61.

J. Beskow beskriver den suicidala processen som en våldsamt och smärtsam kamp för att *undvika* självmordet. Tankar på självmord framstår för personer i denna process som en reservutväg, en plan B för om den psykiska smärtan blir helt outhärdlig. J. Beskow beskriver det som att ju svårare livet blir, desto mer frekvent förekommer de tunga tankarna vilka upplevs som ett sug in mot döden. Tankarna är som impulser vilka är svåra att stå emot.¹⁶⁸

Suicidhandlingen sker enligt J. Beskow efter en ambivalens mellan att leva eller att i "utmattning och förtvivlan" ge efter för de suicidala impulserna.¹⁶⁹

5.5 Psykiskt olycksfall

Olyckor är oavsedda händelser, något som orsakas av brister som inte har gått att förutse eller kontrollera. *Suicid* å andra sidan föreställs framförallt som en kontrollerad handling. Den *medvetna* avsikten att dö är allt som oftast central i definitioner av suicid.¹⁷⁰ Det är dock inga vattentäta skott mellan de två vilket nedanstående stycke kommer att förtydliga.

För att ge exempel på självmord som psykiska olycksfall kan det vara användbart att ta hjälp av trafikolycksfall, vilket görs i boken *Suicidalitetens språk*. Trafikolyckor analyseras vanligen i termer av *vägen*, *föraren* och *bilen*, dvs tre identifierade omständigheter som samverkar och kan resultera i en olycka. Inträffar en trafikolycka går denna att se som en balans mellan *skadliga faktorer* och *skyddsfaktorer* samt deras inverkan på föregående tre identifierade omständigheter. Som exempel på skadliga faktorer är en alkoholpåverkad förare, dåliga bromsar eller ett halt underlag. Skyddsfaktorer å andra sidan, kan exempelvis vara bra däck, god körskicklighet eller bra väg. Kvar finns dock slumpen, oavsett hur det förhåller sig med antalet skadliga faktorer kontra skyddsfaktorer går det inte att med säkerhet förutse om en trafikolycka kommer äga rum eller inte.¹⁷¹ För tydlighetens skull har jag valt att illustrera följande i en figur:

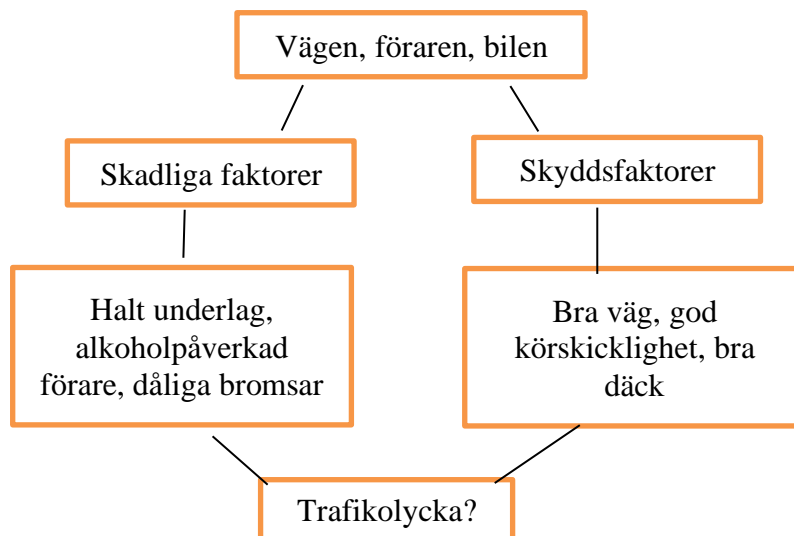
---

¹⁶⁸ Beskow (2013), s. 4.

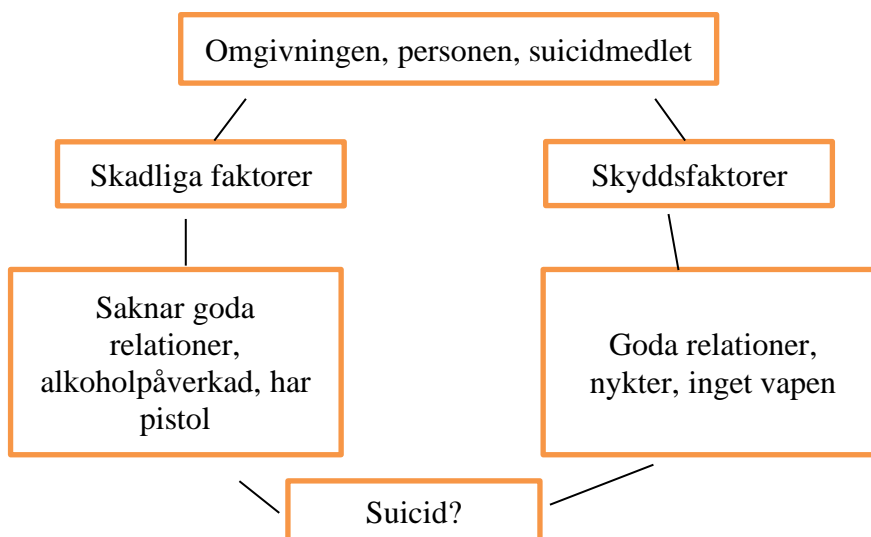
¹⁶⁹ Ibid, s. 5.

¹⁷⁰ J Beskow, AP Beskow & Ehnvall (2013), s. 97f.

¹⁷¹ J Beskow, AP Beskow & Ehnvall (2005), s. 68.

På motsvarande sätt går det att betrakta en suicidal situation, dvs som faktorer vilka påverkar personen under relativt kort tid före och under ett suicidförsök. När man pratar om suicid skiljer sig omständigheterna samt faktorerna sig åt från en trafikolycka. Det kan istället för vägen, föraren och bilen sägas röra sig om omgivningen, personen och suicidmedlet.¹⁷² Se istället följande modell:

Ovanstående problemskrivning avseende suicid och parallellerna som går att dra med trafikolyckor understryker *oavsiktligheten*. Trafikolyckor kan inträffa därför att personen körde bil samtidigt som den var alkoholpåverkad, men också vid tillfällen då den inte var det. Personen hade oavsett ingen avsikt att en olycka skulle inträffa men måste varit medveten

¹⁷² Ibid, s. 68.

om vissa faktorer vilka ökade risken som exempelvis en alkoholberusning gör. Vid en trafikolycka handlar det om fysiska krafter, vid suicid är det istället psykiska krafter vilka spelar en avgörande roll. På samma sätt som flera små beslut för in en person i en situation med hög risk för död som vid en trafikolycka, går det enligt J. Beskow mfl. att prata om suicid.¹⁷³

5.6 Självmord och internet

Organisationen Suicidezero anser att det inte är ovanligt att stöta på människor som ventilerar tankar om självmord på internet, exempelvis på Facebook. I sådan situation kan man göra en viktig insats. Bland annat påpekar Suicidezero att det inte är farligt att rakt ut fråga om självmordstankar och självmordsplaner. Det kan tvärtom vara en lättnad att få prata om tankar man kanske inte delat med någon annan.¹⁷⁴

Internets utbredda möjlighet att kommunicera har på vissa håll gett upphov till en oro. Kommunikationsvetaren Westerlund beskriver det som att oron har uttryckts i ett flertal artiklar om internets skadliga inverkan på människors uppfattningar och beteenden vad gäller självmord. Vissa hävdar att internet har en starkare ”Werthereffekt”¹⁷⁵, alltså en större potential att influera till självmordshandlingar än andra medierade kommunikationsformer. Internetbaserad kommunikation om självmord betraktas av flera som ett nyttillkommet och alarmerande hot.¹⁷⁶

Westerlund anser att det idag finns två vitt skilda förhållningssätt till självmord. Det *första* är det *suicidpreventiva förhållningssättet* vilket utgår från att självmord är en handling som är nedbrytande för hela samhället och inte enbart kan hanteras av den enskilde individen. Det *andra* förhållningssättet har Westerlund valt att kalla det *självmordsförespråkande*.¹⁷⁷ Personer med detta senare förhållningssätt anser att självmord kan vara ett godtagbart sätt för individen att ”lösa” problem. Företrädevis förespråkar personer med detta förhållningssätt att självmord är ett beslut som måste vila på individen och att inte någon medmänniska eller samhällelig institution har rätt att ingripa.¹⁷⁸

---

¹⁷³ Ibid, s. 70f.

¹⁷⁴ Suicide Zero, *Att möta någon med självmordstankar på nätet*, 2019-03-25.

¹⁷⁵ Werthereffekten är även benämnt som *självmordssmitta*. Etymologiskt härstammar ordet från huvudpersonen i Johann Wolfgang von Goethes roman: *Den unge Werthers lidande*. Protagonisten i denna roman begår självmord genom att skjuta sig, det rapporterades att många män tog livet av sig på samma sätt som Werther efter att boken blivit en storsäljare.

¹⁷⁶ Westerlund (2010), s. 250.

¹⁷⁷ Ibid, s. 256.

¹⁷⁸ Ibid, s. 251.

Båda dessa förhållningssätt har genom internets utbredning hittat vägar att nå ut till olika mottagare. Westerlund menar dock att det främst är det självmordsförespråkande förhållningssättet som utmanat och vunnit terräng.¹⁷⁹

Under 1990- och 2000-talet har det dykt upp vissa självmordsrelaterade fenomen som är specifika för Internet. Ett exempel är *Alt.suicide.holiday* – förkortas vidare *ASH* – vilket är en hemsida med en explicit självmordsfrämjande ambition. En särskild subkultur kan sägas ha vuxit fram genom *ASH* med en egen tankevärld som i flera avseenden särskiljer sig från den allmänt rådande synen på suicid. En användare av *ASH*, liknar exempelvis förespråkare av suicidprevention som förespråkare av ett politiskt parti i ett totalitärt system och ser det som att suicidpreventiva organisationer exploaterar människors instinktiva rädsla för döden.¹⁸⁰

Ett annat fenomen som har underlättats av internet är självmordspakter, dvs när människor har lärt känna varandra på internet och bestämt sig för att gemensamt begå självmord samtidigt. Ett exempel på följande skedde i Japan i oktober 2004 där 9 människor begick självmord.¹⁸¹

I Sverige inträffade ett uppmärksammat självmord på internet i oktober 2011 på *Flashback*. *Flashback* är en hemsida som gjort sig känt via sitt diskussionsforum där ett tusentals medlemmar chattar anonymt om allt möjligt. En man startade på detta forum en diskussionstråd med namnet ”Hängning” där han berättade att han tänkte ta livet av sig med en nätverkskabel och att han skulle filma och sända händelsen på webben, vilket han senare också gjorde.¹⁸²

I samband med diskussionstråden gjordes också en omröstning på *Flashback* där man kunde välja mellan två alternativ, ”Vila i frid” och ”Den feges utväg”. Fördelningen blev följande:

Vila i frid: (73 %)
Den feges utväg: (27 %)¹⁸³

Föreningen psykisk hälsa ser ovanstående omröstning som talande för hur ungdomar kommunicerar om självmord på internet. Alternativet ”den feges utväg” antyder att det finns en dömande attityd till självmord. Utöver uppriktig empati och omsorg vilket går att skönja genom att övervägande

---

¹⁷⁹ Ibid, s. 256.

¹⁸⁰ *ASH Space, living as suicidal*, 2010-04-07.

¹⁸¹ Föreningen psykisk hälsa (2011), s. 5.

¹⁸² Ibid, s. 5.

¹⁸³ Ibid, s. 6.

deltagare i omröstningen valt alternativ: ”Vila i frid”, råder enligt Föreningen psykisk hälsa en cynism och råhet gällande sättet att kommunicera om självmord på internet.¹⁸⁴

---

¹⁸⁴ Ibid, s. 5.

6 Lagförslaget

6.1 Inledning

Den 14 juni 2018 beslutar regeringen att ge i uppdrag åt en särskild utredare att överväga ett straffrättsligt ansvar för *uppmaning* eller *annan psykisk påverkan att begå självmord*. I det kommittédirektiv som ligger till grund för utredningen framhålls att möjligheten att döma till straffansvar för uppmaning till självmord med stöd av nuvarande gällande straffrättslig reglering är mycket begränsad. Detta trots att man anser det i de flesta fall vara en straffvärd handling. Rådande straffrättslagstiftning anses med andra ord vara bristfällig i detta hänseende.¹⁸⁵

I följande avsnitt sker inledningsvis en genomgång av tre uppmärksammade fall som alla på ett eller annat sätt aktualiserar kriminalisering av uppmaning till självmord. Vidare sker en genomgång av lagförslaget med ett särskilt fokus på den inkorporeringen av intresse- respektive skadekriteriet som skett. Detta kapitelns placering är ändamålsenlig genom sitt syfte att åskådliggöra hur tidigare redogjord teoribildning implementeras i praktiken. Detta kapitel fungerar som underbyggnad för att teoribildningen ska kunna sammanföras med praktiken i analysen.

6.2 Uppmärksammade fall

6.2.1 ”Balkongflickorna”

Den SOU som ligger till grund för lagförslaget nämner bland annat begreppet *Balkongflickor* som en pådrivande motiveringsfaktor till förslaget. Begreppet har fått komma att representera ett fenomen vilket har uppmärksammats medialt.¹⁸⁶ Balkongflickor är ett paraplybegrepp som härstammar från ett antal uppmärksammade fall rörande tonårsflickor som hoppat från balkonger eller fönster för att ta sina liv, pådrivna av familj och släktingar.¹⁸⁷ Begreppet täcker dock även in andra sätt att begå självmord på. Den gemensamma nämnaren är företrädesvis att det handlar om *hedersrelaterade brott mot barn*.¹⁸⁸ Hedersrelaterat våld definieras utav åklagarmyndigheten som brott riktade mot någon – ofta en släkting – som, enligt gärningsmannens och övriga släktens eller gruppens uppfattning,

---

¹⁸⁵ Dir. 2019:48, s. 8.

¹⁸⁶ SOU 2019:32, s. 73.

¹⁸⁷ Se tex. Löwenmark (2019); Triches (2006).

¹⁸⁸ Norée (2017), s. 1.

riskerar att vanära eller har vanärat gärningsmannens, släktens eller gruppens heder, i syfte att förhindra att hedern skadas eller förloras alternativt för att reparera eller återställa den skadade eller förlorade hedern.¹⁸⁹

I en artikel skriven av Norée, redogörs för elva så kallade ”balkongflickorfall” från 2000-talet. Förundersökning har inletts i samtliga fall, detta på grund av ovanligheten i att barn faller från balkonger, dock ledde ingen av dessa förundersökningar till åtal. En bidragande faktor är att det ofta är svårt att fastställa vad som har hänt i varje enskilt fall. Många gånger är det flera personer inblandade vars historier går isär.¹⁹⁰

Typiskt för dessa fall är att en ungdom – oftast en flicka – hittas på marken utanför sin bostad. Det konstateras senare att hon antingen blivit knuffad från balkongen eller självmant hoppat. I de flesta fall har händelsen föregåtts av en konflikt mellan flickan och hennes föräldrar. Som exempel går att ta en episod vilken ägde rum i januari 2008 i Södertälje. Flickan hade då varit inlåst i sina föräldrars lägenhet i tre dagar och blivit fråntagen sin mobiltelefon, detta efter att mamman fått reda på att flickan förlovat sig med en narkotikamissbrukare.¹⁹¹ Detta är en gemensam nämnare för flertal fall, dvs att omständigheter föreligger som kan utgöra eventuella motiv till ett brott. Omständigheterna har dock aldrig visat sig tillräckliga i bevishänseendet.

Norée konstaterar i sin artikel att det i alla ärenden utom två handlar om tonårsflickor med utländsk härkomst. Flickorna ska även ha varit hårt kontrollerade av sina pappor och tvingats leva med en stark begränsad rörelsefrihet.¹⁹² Norée drar slutsatsen att det finns fog för att kriminalisera medhjälp till självmord på samma sätt som man har gjort med aktiv dödshjälp. Norée anser att det är ett tillräckligt förekommande fenomen, med föräldrar – då främst pappor – som tvingar, förmår, uppmanar eller skrämmer sina döttrar att ta livet av sig, samt att dessa sällan döms idag. Noréen anser dock att ett grundläggande problem kommer att kvarstå, oaktat om en kriminalisering aktualiseras eller inte, nämligen bevissvårigheterna.¹⁹³

---

¹⁸⁹ Hedersrelaterat våld – Handbok (2006), s. 6.

¹⁹⁰ Norée (2017), s. 2.

¹⁹¹ Ibid, s. 6.

¹⁹² Ibid, s. 7.

¹⁹³ Ibid, s. 10.

6.2.2 Polisfallet

I den rapportering som har skett avseende lagförslaget om uppmaning till självmord återkommer i ett flertal artiklar hänvisningar till ett tidigare uppmärksammat fall.¹⁹⁴

Fallet rör en kvinna som under lång tid varit deprimerad samt haft suicidtankar. Kvinnan hör av sig till en bekant som även arbetade som polis. Som svar på kvinnan, instruerar polismannen hur hon på bästa sätt kan begå självmord. Händelsen anmäldes och en polisutredning påbörjades. Man fann då bland annat en konversation dem emellan, där polismannen informerar om vilka tabletter som är ”bäst” att använda för att begå självmord samt hur en person hänger sig på ”bäst” sätt. Förundersökningen lades ner med motiveringen att det i Sverige inte är olagligt att instruera någon i hur man begår självmord.¹⁹⁵

6.2.3 Commonwealth v. Michelle Carter

En tredje relevant händelse att nämna i sammanhanget skedde år 2017 på andra sidan Atlanten, mer specifikt i Massachusetts, USA. Det gäller ett avgörande om vållande till annans död där Michelle Carter dömts skyldig, utan att ha befunnit sig på samma plats som offret. I följande text kommer en redogörelse för omständigheterna.

Michelle och Conrad ska ha träffats medan de båda hälsade på sina respektive släktingar i Florida. Efter deras möte sågs de sällan men hade fortsatt kontakt via sms. Kontakten fortskred och de utvecklade ett långdistansförhållande. Ett återkommande tema i deras korrespondens var Conrads fragila mentala hälsa. Conrad hade utfört självmordsförsök vid ett antal tidpunkter, och Conrad blev vid flera tillfällen uppmuntrad av Michelle att söka professionell hjälp.¹⁹⁶

12 juli 2016 körde Conrad sin bil till en parkeringsplats utanför en lokal butik. Conrad hade några dagar innan införskaffat sig en vattenpump som han använde för att generera kolmonoxid in i sin bil. Medan pumpen var i drift var Conrad i kontakt med Michelle via sin mobiltelefon. Inhämtade telefonuppgifter visar att paret hade ett samtal på över fyrtio minuter, och ett andra samtal av liknande längd under den tid då polisen tror att offret var i sin bil och begick självmord. Det finns dock inte uppgifter om vad Michelle

---

¹⁹⁴ Se tex. Skogberg (2018); Hjälmarsson (2018).

¹⁹⁵ *Polisman gav självmordstips till ung kvinna*, TV4Nyheter, 2018.

¹⁹⁶ *Commonwealth v. Michelle Carter*, Supreme Court, 2019-02-06, s. 4.

och Conrad sa till varandra under dessa samtal i form av inspelning eller liknande.¹⁹⁷

Vad som sas har enligt domstolen framkommit genom ett sms som Michelle skickade till en vän, några veckor efter självmordet. I meddelandet skriver Michelle att hon hade kunnat förhindra det som hänt, detta eftersom Conrad gick ur bilen då han blev rädd. Michelle ska vid detta tillfälle enligt meddelandet ha sagt till honom att gå tillbaka in i bilen.¹⁹⁸

I domen förs parets korrespondens fram som bevisföring och det framstår som att Michelle har hetsat Conrad till att begå självmord genom hundratals sms och telefonsamtal sedan en period tillbaka. Michelle skriver exempelvis: ”If u(sic) don't do it now you're never gonna(sic) do it” åsyftande Conrads självmord.¹⁹⁹ Domaren finner dock att föregående sms – med flera – förvisso varit ett avfärdande av Conrads psykiska hälsa men de inte ska ha orsakats hans död.²⁰⁰

Rätten kom istället fram till att samtalet paret emellan när Conrad befann sig i bilen var det avgörande. En normal person skulle ha insett faran med att säga till en person som befinner sig i ett mentalt instabilt tillstånd, med självmordstankar och som befinner sig i processen att begå självmord att gå in i en bil full med kolmonoxid. Rätten kom även fram till att Michelle, i egenskap av flickvän borde förstått att hon på något sätt hade kontroll över Conrads handlingar.²⁰¹

6.3 Lagförslaget

Den som hetsar, uppmanar eller på annat sätt utövar psykisk påverkan mot någon att begå självmord, och det till följd av särskilda omständigheter har funnits en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till sådan handling, döms för uppmaning till självmord till fängelse i högst två år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket och är oaktsam beträffande de särskilda omständigheter som inneburit en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till sådan handling, döms föroaktsam uppmaning till självmord till böter eller fängelse i högst sex månader. För gärning i första stycket ska inte dömas till ansvar om det med hänsyn till omständigheterna vid gärningen framstår som oskäligt.²⁰²

---

¹⁹⁷ Ibid, s. 10.

¹⁹⁸ Ibid, s. 11.

¹⁹⁹ Ibid, s. 8.

²⁰⁰ Ibid, s. 9.

²⁰¹ Ibid, s. 13.

²⁰² SOU 2019:32, s. 270.

Brottet förutsätter uppsåt och är enligt utredningen teknikneutral. Det rör sig om uttryckliga uppmaningar med innebörden att någon ska ta livet av sig som föranleder straffansvar. Dock öppnar utredningen upp för att även mer subtila uttalanden kan aktualisera lagen. Utredningen tillägger även att det inte föreligger något krav på att just ordet självmord finns med i uttalandet. Istället kan uttalanden som i praktiken betyder att någon ska ta sitt liv kunna leda till straffansvar. Vidare har straffbestämmelsen enligt utredningen inget krav på en viss effekt, utan straffbudet är utformat som ett konkret farebrott. Med detta menas att för straffansvar förutsätts att det till följd av särskilda omständigheter har funnits en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till handling. Bedömningen för straffansvar ska göras utifrån tre olika faktorer:

1. Förhållanden hos den utsatte
2. Omständigheter kopplade till sammanhanget där uppmaningen sker samt
3. Hur uppmaningen görs.²⁰³

Exempel på *personliga förhållanden* som spelar in är om den utsatte lider av psykisk ohälsa eller annars är särskilt skör, samt om personen är minderårig. Exempel på *särskilda omständigheter* är en uppmaning som sker i en våldsamt nära relation, detsamma gäller för om uppmaningen skett för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder. Exempel på *sättet uppmaningen sker* är att uppmaningar som är mycket påträngande och ihärdiga kan medföra en större risk än en enstaka uppmaning som uttalas utan någon särskild intensitet. En uppmaning som är allmänt hållen utgör enligt utredningen en mindre risk för efterföljd än en uppmaning som tar sikte på personliga förhållanden hos den utsatte och spelar på dennes känslor på olika sätt.²⁰⁴

Andra stycket av paragrafen föreskriver en mildare straffskala vid oaktsamhet. Utredningen hävdar att oaktsamhet blir aktuellt framförallt i relation till omständigheter som har med den utsattes personliga förhållanden att göra. Som exempel nämns en person som lider av svår psykisk ohälsa och blir utsatt för en uppmaning till självmord av en person som inte känner till detta. Så kan vara fallet när en okänd person uppmanar till självmord via nätforum eller sociala medier.²⁰⁵

---

²⁰³ Ibid, s. 271f.

²⁰⁴ Ibid, s. 272.

²⁰⁵ Ibid, s. 272f.

6.4 Utredningens användande av intressekriteriet

I utredningen sker en översiktlig genomgång av kriminalisering i allmänhet. Utöver att redogöra för de funktioner som kriminalisering fyller, behandlar utredningen även när kriminalisering bör ske. Utredningen tar som exempel upp Jareborg och Lernestedt som personer vilka inom doktrin diskuterat om när kriminalisering bör ske.²⁰⁶ Jareborgs hållning – vilken jag tagit upp tidigare i uppsatsen – är att kriminalisering bör komma ifråga endast om det finns något värde eller intresse som avses skyddas.²⁰⁷

Utredningen konstaterar att gärningens allvar behöver analyseras utifrån det skyddsintresse som ska värnas och på vilket sätt detta intresse angrips.²⁰⁸ På frågan vad för skyddsintresse som uppmaning till självmord angriper lyfts av utredningen grundläggande värden fram som *rätten till liv och hälsa*. På vilket sätt intresset angrips hänvisas till den suicidforskning som utredningen tagit del av, vilken jag går närmare in på nedan.^{209, 210}

Utredningen diskuterar även motstående intressen vad gäller en kriminalisering av uppmaning till självmord. Som exempel nämner utredningen yttrandefriheten, vilket är ett starkt och delvis grundlagsskyddat intresse som det krävs starka skäl för att göra ingrepp i. Utredningen poängterar dock att det emellertid finns omständigheter som medger att rätten att yttra sig helt fritt får begränsas.²¹¹ Åtskilliga yttranden kan bli föremål för straffrättsliga ingripanden och falla utanför yttrandefriheten, detta i fall då dessa uttalanden ingår som ett led i ett stort antal brottsliga gärningar. Som exempel ger utredningen brott där vilseledande eller hot är en brottsförutsättning.²¹²

Lagförslaget är begränsat till att gälla uppmaningar som riktar sig direkt mot en viss person, och inte innefatta allmänna resonemang om självmord och självmordsmetoder. Kriminaliseringen omfattar själva uttalandet vilket betyder att uttalandet inte är ett led i den brottsliga gärningen på det sätt som omnämns i de förarbeten till regeringsformen där yttrandefriheten står stadgad. Däremot menar utredningen att det inte finns något tungt vägande intresse bakom uttalanden som går ut på att uppmana någon till självmord.

---

²⁰⁶ Ibid, s. 167.

²⁰⁷ Se 3.2 ovan.

²⁰⁸ SOU 2019:32, s. 228.

²⁰⁹ Ibid, s. 227.

²¹⁰ Se 6.5 nedan.

²¹¹ SOU 2019:32, s. 228.

²¹² Ibid, s. 231f.

Det är enligt utredningens mening svårt att se hur sådana uttalanden kan fylla en funktion utöver att ”vara kränkande och ägnade att leda till skador på andra människor”. Intresset av att skydda människor från denna form av uttalanden anser utredningen å andra sidan vara stort. Detta eftersom sådana uppmaningar enligt utredningen kan leda till skador och dödsfall och är under alla förhållanden kränkande och potentiellt skadliga. Med hänsyn till detta får en kriminalisering på detta sätt anses vara förenlig med regeringsformens bestämmelser härom.²¹³

Utredningen tar även upp rätt till personlig integritet för en person som avlidit samt för efterlevande anhöriga som motstående intresse till en kriminalisering. Med detta avses att en brottsutredning inleds i samband med att en person har tagit sitt liv för att fastställa om någon uppmanat till självmordet. Detta skulle av efterlevande kunna uppfattas som ett intrång. Utredningen hänvisar dock till att intresseorganisationer och anhöriga har gett motsatta signaler om att istället välkomna en sådan undersökning så länge den sköts på ett professionellt och respektfullt sätt.²¹⁴

6.5 Utredningens användande av skadekriteriet

Utredningen har även tagit ställning till skada. För att konstatera om det finns eller inte sker en redogörelse för självmordsforskning som fastslår att människor går igenom en suicidprocess som ser olika ut för olika individer. Det finns dock en gemensam nämnare i denna process vilken är den ambivalens som den präglas av.²¹⁵ Med detta avses att ett självmord sällan är ett resultat av ett rationellt beslut. Utredningen konstaterar att samtidigt som en person planerar att avsluta sitt liv, kan sådant som handlar om att livet ska fortsätta, ha en minst lika stor roll i medvetandet hos personen ifråga.²¹⁶

En vanlig underliggande diagnos för personen som har självmordstankar är depression. Utredningen pekar på forskning som gjorts vilken konstaterar att personer som befinner sig i en depression, lidande eller stress är mer mottagliga för yttre påverkan. Det finns belägg för att depression påverkar människors möjlighet att fatta rationella beslut. Sammantaget innebär detta att en person som lider av depression samtidigt som den är påverkbar har svårt att fullt ut värdera och värja sig mot yttre stimuli. Utredningen

---

²¹³ Ibid, s. 232f.

²¹⁴ Ibid, s. 229.

²¹⁵ Ibid, s. 226.

²¹⁶ Ibid, s. 225.

konstaterar till följd av detta att dessa personer anses vara särskilt utsatta och därmed ha ett behov av skydd från skadlig påverkan.²¹⁷

Utöver ovanstående tar utredningen även upp att det kan finnas sammanhang där det förekommer kontrollerande beteenden där uppmaningar till självmord kan vara en del av den kontroll som utövas. Som exempel nämns hederskontext och nära relationer som innehåller systematiskt våld.²¹⁸ Vad som här avses är de s.k. ”balkongflickorna”.²¹⁹

---

²¹⁷ Ibid, s. 226.

²¹⁸ Ibid, s. 227.

²¹⁹ Se 6.2.1 ovan.

7 Analys

7.1 Inledning

I min analys utgår jag ifrån redogjord teoribildning avseende intresse- respektive skadekriteriet och för samman denna med lagförslaget gällande en kriminalisering av uppmaning till självmord, samt delar av den kännedom som finns avseende suicid. I min analys gör jag ett urval baserat på den del av teoribildningen vilken jag finner relevant i förevarande fall och som den aktuella utredningen har tagit ställning till.

7.2 Skyddsintressets inkorporering

7.2.1 Identifiering av skyddsintresse

Uppmaning till självmord är enligt utredningen en attack av skyddsintresset *rätten till liv och hälsa*. Intresset som sådant är inom doktrin väletablerat och konstateras vara ett av de mest centrala skyddsintressena. Bland annat fastslår Straffrättsanvändningsutredningen att en rangordning av skyddsintressen råder där mänskligt liv har högst status. Lernestedt beskriver befintlig ordning som en pyramidformad hierarki av skyddsintressen där den högsta punkten är liv.

Straffrättsanvändningsutredningens kriterium där lagstiftaren tydligt måste motivera *vilket* intresse som kriminaliseringen syftar till att skydda är härigenom uppfyllt av utredningen. Vidare blir

Straffrättsanvändningsutredningens fråga *varför* detta intresse ska beaktas som ett godtagbart skyddsintresse inte relevant i förevarande fall, detta eftersom mänskligt liv anses vara ett självförklarande intresse i sig.

7.2.2 Närmast identifierat skyddsintresse

En annan fråga som aktualiseras är det krav som Straffrättsanvändningsutredningen utformat på att identifiera det skyddsintresse som är mest närliggande förevarande kriminalisering. Intressen går många gånger att hårdra genom mer eller mindre långsökta resonemang som leder till att de tillhör något av de mest centrala. Det problem som jag ser uppstår är om huruvida det finns en direkt förbindelse mellan en uppmaning till självmord och en attack mot skyddsintresset *rätten till liv*. Ett annat intresse som i mina ögon ligger nära till hands är kränkning av en persons *frid*. Detta sistnämnda intresse tillhör den fjärde av Jareborg

och von Hirsch konstruerade intressedimensioner.²²⁰ Jag kommer nedan att utveckla detta intresse och dess sammanlänkning med ofredandebrottet.

En persons frid har inte någon entydig och allmänt accepterad definition. En allmänt hållen beskrivning är att den utgörs av en sfär som varje människa är omgiven av, där hen bör vara fredad och intrång bör kunna avvisas. I min mening finns det likheter mellan uppmaning till självmord och ofredandebrottet. Det straffbara området för ofredande omfattar gärningar som påtagligt kan störa, orsaka obehag eller oro, och är därav brett. Den del av ofredandebrottet som är aktuell vid uppmaning till självmord, är den om *störande kontakter*. Intressant att undersöka är huruvida enstaka uttalanden – som det är fråga om vid uppmaning till självmord – är otillräckligt vid ofredandebrottet för att vara straffansvarsgrundande? Logiken för ofredandebrottet är följande: är innehållet i kontakten harmlös krävs ett större antal kontakter för att bestämmelsen ska bli aktuell. Är det å andra sidan ett allvarligt kränkande budskap krävs färre antal kontakter. Generellt anses det förmodligen inte tillräckligt för att grunda straffansvar för ofredande om en person vid ett enstaka tillfälle framför grova och kränkande uttalanden till någon annan, som vid uppmaning till självmord. Faktumet är dock att en uppmaning om att någon ska ta livet av sig *ifrågasätter* någons människovärde eller rätt till liv. Genom detta ifrågasättande framstår det i min mening som ett tillräckligt allvarligt kränkande budskap för att ett enstaka tillfälle – i teorin – skulle räcka. Ett sådant resonemang om skyddsintresse och straffansvar enligt ofredandebrottet, gör det i min mening, svårt att särskilja från uppmaning till självmord.

7.2.3 Motstående intressen

Motstående intressen till lagförslaget som utredningen tar upp är *yttrandefriheten* och den *personliga integriteten*. Utredningen konstaterar att yttrandefriheten är ett starkt skyddat intresse, vilket till följd kräver starka skäl för att göra ingrepp i. Uppmaning till självmord går inte in under något av de lagstadgade undantagen till yttrandefriheten, däremot anser utredningen att det inte finns något tungt vägande intresse som skulle vara till stöd *för* att ett sådant uttalande skulle få göras. Det är enligt utredningens mening svårt att se hur sådana uttalanden kan fylla en funktion utöver att: ”vara kränkande och ägnade att leda till skador på andra människor”. Vad som enligt mig blir viktigt att diskutera i sammanhanget – vilket jag anser utredningen missar – är den gränsdragningen som görs mellan en uppmaning till självmord och allmänna resonemang om självmord.

---

²²⁰ Se 3.2. ovan

Att kunna diskutera suicid är viktigt av många anledningar, självmordstankar tycks enligt gällande forskning inte försvinna genom att lägga locket på. Suicidezero pekar bland annat på att det inte är farligt att rakt ut fråga om självmordstankar och självmordsplaner. Det kan tvärtom vara en lättnad att få prata om tankar man kanske inte delat med någon annan. Omfånget av straffbestämmelsen måste i min mening vara tillräckligt avgränsad så att denna situation inte täcks in. Jag tycker mig här se en brist i utredningen som förvisso uttalar sig om att det straffbara området bör begränsas till sådana uppmaningar som riktar sig direkt mot en viss person, och inte innefatta allmänna resonemang. Samtidigt gäller dock att även mer subtila uttalanden innefattas som, rent semantiskt, inte uttryckligen innebär en direkt uppmaning. Det är alltså också möjligt att finna att någon har ägnat sig åt en psykisk påverkan till självmord, utan att ha formulerat en uttrycklig uppmaning. Utöver detta ska det enligt utredningen inte krävas att just ordet självmord finns med i uttalandet. Alla uttalanden som uppmanar till något som i *praktiken* betyder att någon ska ta sitt liv ska kunna leda till straffansvar. Föregående struktur anser jag kan innebära att allmänna resonemang avseende suicid de facto kan komma att innefattas. Jag anser även att ett relativt stort utrymme för skönsmässiga bedömningar lämnas, vilket skapar rättsosäkerhet. *Var* kommunikationen sker verkar ha stor inverkan på vilket sätt den görs. I och med internet menar Westerlund att det främst är det självmordsförespråkande förhållningssättet som utmanat och vunnit terräng. Ett rårare klimat och en hårdare ton tycks med andra ord råda på anonyma internetforum gentemot andra mötesplatser. Denna ton får i min mening dock inte hindra människor från att diskutera självmord.

När det kommer till den personliga integriteten argumenterar utredningen att det kan bli ett motstående intresse i brottsutredningsfasen. Detta skede skulle enligt utredningen, av de efterlevande till den person som avlidit kunna upplevas som ett intrång. Utredningen kommer dock fram till att en undersökning av förhållandena kring ett dödsfall snarare skulle välkomnas, så länge den sköts på ett professionellt och respektfullt sätt och med kunskap om problematiken kring suicid. Denna typ av logik anser jag gäller för de flesta typer brott. Oavsett vad någon blivit utsatt för, framstår det i mina ögon generellt som en stressig situation och i viss mån ett intrång att bli föremål för en brottsundersökning. Detta exempelvis eftersom det kan vara jobbigt att återigen ”genomleva situationen” genom att bli påmind via ett förhör. Det är alltså inget unikt för det särskilda brottet uppmaning till självmord och kan i min mening inte användas som argument för att det inte ska finnas.

7.2.4 Avstånd mellan gärning och intresse

Asp, Ulväng och Jareborg diskuterar hur nära en viss gärningstyp står ett intresse och konstaterar att ju mer avlägsen en gärning är i förhållande till en direkt kränkning av ett skyddsintresse, desto mindre anledning finns det att lägga gärningen under straff. När det kommer till uppmaning till självmord är den föreslagna lagen konstruerad som en risk genom: ”det till följd av särskilda omständigheter har funnits en inte obetydlig risk för att agerandet skulle leda till sådan handling”. På Asp, Ulväng och Jareborg utformade lista hamnar alltså uppmaning till självmord på nivå (iii), som de anser enbart i undantagsfall aktualiserar en kriminalisering. Ett sådant undantag är enligt Asp, Ulväng och Jareborg när skyddsintresset väger tungt, vilket som jag redan konstaterat är fallet vid mänskligt liv, vilket utredningen anser lagförslaget skyddar. Det räcker dock inte enligt Asp, Ulväng och Jareborg att det rör sig om ett viktigt skyddsintresse, en kriminalisering ska dessutom vara påtagligt effektiv. En kort överblick av en kriminalisering av uppmaning till självmord är som jag ser det behäftad med liknande problem vad gäller effektiviteten i att upptäcka och utreda som vid flera andra typer av brott, exempelvis olaga hot. Ett påfallande problem består – som jag ser det – i att uppmaningar kan ske i olika forum. Exempelvis via sociala medier eller genom mer traditionell telekommunikation. Att utreda och lagföra brott som begås genom användning av viss teknik kan vara relativt enkelt om misstanke om brott uppstår, detta eftersom spår bestående av meddelanden från ett visst nummer eller internetkonto sparas. Om uppmaningen istället har skett direkt mellan två personer, uppstår samma svårigheter i bevisningen som vid alla gärningar som inte lämnar fysiska spår efter sig.

7.3 Skadekriteriets inkorporering

7.3.1 Identifiering av ”harm”

Simester och von Hirsch anser att funktionen som ”harm” spelar vid en kriminalisering är att den tvingar fram en undersökning av konsekvenserna av ett visst uppförande. Principen om ”harm” gör att vi, enligt Simester och von Hirsch, måste identifiera de särskilda *effekterna* av ett visst beteende: *hur* det orsakar skada i livet för en annan. Den skada som finns är enligt utredningen att en uppmaning till självmord kan leda till suicid. Den suicidala processen är här hjälpsam för förståelse kring hur utredningen har resonerat. J. Beskow beskriver den suicidala processen som en våldsamt och smärtsamt kamp för att *undvika* självmordet. Vidare anser J. Beskow att ju svårare livet blir, desto mer frekvent förekommer de tunga tankarna vilka upplevs som ett sug in mot döden. Alltså är en person som befinner sig i en

sådan process väldigt påverkbar. Det är även så att vad som sägs till en person som befinner sig i denna process kan få digra konsekvenser, på grund av att intensiteten och att ”suget in mot döden” kan stegra.

Det framstår enligt mig som att en mängd faktorer kan komma att räknas som skada inom den suicidala processen. Grovt förenklat går en omskrivning göras där ju mer plågsamt livet ter sig, desto större risk för suicid, löper personen. Om skada likställs med plågsamma skeenden skulle i teorin även exempelvis ett uppbrott från en partner, uppsägning från ett arbete eller liknande kunna utgöra ”harm”. Detta eftersom dessa händelser ökar risken för suicid. Det kan här vara behjälpligt att använda sig av Feinbergs förståelse av skada. Centralt för om skada uppstått i straffrättslig mening är enligt Feinberg huruvida ”wrong” uppstått. Med begreppet ”wrong” syftar Feinberg på något som närmast kan likställas vid kränkning. Denna typ av kränkning uppstår när någon orättfärdigt och ousäktligt kränker annans rätt.

Skada i en straffrättslig mening utgörs enligt Feinberg av de fall där ovanstående beskrivning av skada överlappar med en negativ påverkan på ett intresse. Att exempelvis göra slut med en person som är suicidal innefattar enligt min tolkning av Feinberg, inte ”wrong”. Förvisso går att konstatera att en negativ påverkan ägt rum, intresset hos den suicidala har påverkats av annan till att befinna sig i ett sämre tillstånd än vad det hade gjort om denna påverkan inte ägt rum. Den negativa påverkan på intresset kan dock inte sägas komma av en kränkning. Det framstår dock som en negativ kränkning enligt mig att uppsåtligt kränka och uppmana någon till att begå självmord.

7.3.2 Avstånd till skada

Utredningen sätter inget likhetstecken mellan en uppmaning till självmord och att ett självmord inträffar. Det finns alltså ingen direkt koppling mellan gärning och skada. Lagförslaget avseende uppmaning till självmord är istället formulerat som en *risk* för skada att uppstå. För att förstå denna risk måste man beakta den forskning som finns avseende suicid. Den suicidala processen ska enligt J. Beskow bland annat präglas av ambivalens. Om en person befinner sig i ett suicidal tillstånd kan en uppmaning att begå självmord vara det som, i konsekvens av den ambivalensen får mottagaren att till slut agera. Logiken som här görs gällande är att även om en person redan innan uppmaningen hade haft planer på att ta sitt liv, är det inte säkert att så skulle bli fallet om uppmaningen inte hade uttryckts. Frågan är alltså föremål för viss spekulation. Hoflund argumenterar för att när det kommer till en straffrättslig kontext måste en fara vara *kvalificerad*. Detta innebär att

faran inte enbart likställs med en möjlighet utan att en viss *faregrad* måste föreligga. Hoflund tar hjälp av tysk rättspraxis för tolkning av vilken faregrad som krävs, där sägs bland annat att uppkomsten av en skada måste vara mer trolig än inte. Skulle lagförslaget tillämpa denna måttstock för faregrad skulle det krävas att en insamling görs av data avseende vilka fall en uppmaning till självmord har lett till självmord och i vilka fall det inte har gjort det. Enbart ett utfall där en majoritet av fallen av att uppmaning samtidigt lett till självmord skulle i enlighet med denna modell vara kvalificerad. En sådan datainsamling är svår genomförbar i praktiken av flera anledningar. Exempelvis som vid tillfällena då uppmaningen har skett direkt mellan två personer där inga fysiska spår efterlämnats. Som motvikt till argumentet om att uppkomsten av skada måste vara mer trolig än inte, anser Agge dock att faregraden är beroende av de rättspolitiska behoven. Till följd föreligger låg faregrad vid brott där det hotade intresset är av stort värde så som vid uppmaning till självmord där det hotade intresset enligt utredningen är liv.

Begreppsmässigt skiljer man inom doktrin mellan *konkret fara* och *abstrakt fara*. I båda fallen handlar det om rekvisit som ytterst relaterar till något som åklagaren inte behöver visa har inträffat som ovanstående stycke poängterar (dvs. en effekt). Begreppen skiljer sig dock någorlunda åt. Asp, Ulväng och Jareborg anger att konkret fara har förelegat när det är existentiellt möjligt att gärningen leder till följden och detta dessutom är plausibelt (dvs. tänkbart eller troligt). I de fall straffbestämmelsen ställer upp ett krav på konkret fara, ställs vid prövning högre krav på kopplingen mellan farans orsak och den befarade riskens förverkligande. Leijonhufvud, Wennberg och Ågren har anfört att när det å andra sidan gäller abstrakt fara så bortser man, från vissa omständigheter i det konkreta fallet för att i stället ta sikte på det typiskt sett farliga. Prövningen vid konkret fara binds, med andra ord, hårdare till den konkreta situationen.

Uppmaning till självmord är av utredningen konstruerat som att *konkret fara* måste föreligga. I utredningen har man valt att knyta prövningen för om konkret fara föreligger till tre olika omständigheter:

1. Förhållanden hos den utsatte.
2. Omständigheter kopplade till sammanhanget där uppmaningen sker.
3. Hur uppmaningen görs.

Jag ser många likheter mellan ovanstående lista och synsättet på suicid som ett psykiskt olycksfall. Ovanstående lista kan ses som tre identifierade omständigheter som samverkar och *kan* resultera i en olycka. Olyckan kan i enlighet med gällande terminologi ses som en balans mellan *skadliga*

faktorer och skyddsfaktorer samt deras inverkan på föregående tre identifierade omständigheter. Synsättet på suicid som psykisk olycka förespråkar förståelsen av suicid genom en frånskrivning av avsikten hos personen som begår självmordet. Vissa faktorer finns som kan föra in en person i en situation med hög risk för död men slutligen sker olyckor eftersom ett mått av slump finns därtill. På samma sätt som man inte väljer att dö i en bilolycka så väljer inte någon som drabbas av psykisk ohälsa att ta sitt liv. Man orkar helt enkelt inte leva på grund av redogjorda skadliga faktorer kontra skyddsfaktorer. Det är på så sätt inte samma sak som att *välja* att dö. På detta sätt stämmer konstruktionen av brottet överens med rådande forskning avseende suicid.

7.3.3 Paternalistisk kriminalisering?

Redovisad syn på självmord som psykiskt olycksfall får i min ögon konsekvensen att uppmaning till självmord i viss mån är en paternalistisk kriminalisering. Kriminaliseringen är dock inte renodlat paternalistisk, den riktar sig inte som ett direkt förbud gentemot individen att skada sig själv utan avser istället förhindra den situationen från att uppstå överhudsaget. Kleinig diskuterar fördelar med en paternalistisk kriminalisering och anför bland annat att självskada är ett resultat av okunnighet, oförmåga, slarv eller olycka. För mig framstår det som en rimlig tolkning av fenomenet suicid, dvs att det inte är en konsekvens av ett rationellt beslutfattande. En fråga som uppenbarar sig är den vilken jag tidigare tangerat om självskada någonsin kan konstateras vara icke-patologisk?²²¹ En självskada kan även bestå i att skära sig eller på annat sätt tillfoga sig kroppslig skada, utan suicidsyfte. Mekanismerna bakom ett sådant beteende kan vara flera, möjligen kan det vara ett slags ”känsloreglage” vilket innebär att skadan som förorsakas kan minska exempelvis ångestkänslor, skuldskänslor eller nedstämdhet. Självskada skulle också kunna vara i ett sexuellt syfte, där personen för att uppnå njutning orsakar skada på sig själv. Det blir här en svår gränsdragning för lagstiftaren, där cirkelresonemang kan föras in absurdum. Diskussioner avseende detta är något som faller utanför mitt uppsatssyfte.

7.4 Sammanfattande slutsats

Slutligen går det att göra vissa konstateranden från ovanstående analys. Den rättsvetenskapliga doktrinen utarbetade teorier är sällan direkt applicerbara på verkligheten, istället sker en viss anpassning för att de ska kunna tillämpas i varje enskilt fall. Detta möjliggörs eftersom teorierna är öppna

---

²²¹ Se 4.9.7 ovan.

hållna och godtagbara i de flesta fall. Teorierna är återkommande vaga och tänjbara, vilket får till följd att om viljan att kriminalisera en viss gärning finns, verkar det i de flesta fall vara möjligt att argumentera för att kriterierna om skada respektive intresse är uppfyllda. Det framstår därav som att kriminaliseringsprinciperna: intresse- och skadekriterierna, i viss mån kommer till korta i sitt syfte att vara *begränsande*. Teoribildningen tillämpas heller inte – vad jag kan konstatera – på ett pragmatiskt sätt, utan istället diskuteras vissa utvalda delar översiktligt i den utredning som jag tagit del av.

Lagförslaget om en kriminalisering av uppmaning till självmord förefaller i mina ögon – i förstahand – som en manifestation av en politisk vilja att ta självmord på allvar. Gällande lagförslaget överensstämmande med teoribildning avseende intresse- och skadekriterierna uppstår hos mig vissa betänkligheter, bland annat gällande om rätten till liv är närmast identifierat skyddsintresse, i min mening är en persons frid mer passande. Jag ställer mig även frågande till om faran är tillräckligt kvalificerad i ett straffrättsligt sammanhang.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

- SOU 1992:61   *Ett reformerat åklagarväsende – Betänkande av Åklagarutredningen -90*
- SOU 2013:38   *Vad bör straffas? – Betänkande av Straffrättsanvändningsutredningen.*
- SOU 2019:32   *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.*

Kommittédirektiv

- Dir. 2018:48   *Skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord.*

Statens medicinsk-etiska råd

- SMER 2017:2   *Dödshjälp – En kunskapssammanställning.*

Handböcker från Åklagarmyndigheten

- Åklagarmyndigheten   *Hedersrelaterat våld – Handbok, 2006.*

Litteratur

Agge, Ivar: *Straffrättens allmänna del – Föreläsningar, andra häftet*, P. A. Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm, 1961.

Asp, Petter; Jareborg, Nils; Ulväng Magnus: *Kriminalrättens grunder*, Iustus förlag, Uppsala, 2013.

Beskow, Jan: *Att vägra mörda sig själv, I: Suicidologi*, årg. 18, nr 3, 2013.

Beskow, Jan; Beskow, Palm, Astrid; Ehnvall, Anna: *Suicidalitetens språk*, Studentlitteratur, Lund, 2005.

- Beskow, Jan; Beskow, Palm, Astrid; Ehnvall, Anna: *Suicidalitet som problemlösning, olyckshändelse och trauma*, Studentlitteratur, Lund 2013.
- Eser, Albin: *The Principle of "harm" in the Concept of Crime: A Comparative Analysis of the Criminally Protected Legal Interests. I: Duquesne University Law Review*, vol. 4:345, 1966.
- Feinberg, Joel: *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 1: "harm" to Others*, Oxford University Press, Oxford, 1987.
- Feinberg, Joel: *The Moral Limits of the Criminal Law Volume 2: "offense" to Others*, Oxford University Press, Oxford, 1988.
- Heidenborg, Mari: *Vad bör straffas?*, SvJT, s. 301–313, 2013.
- Hoflund, Olle: *Om farebegreppet i straffrätten*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1967.
- Jareborg, Nils: *Straffets syften och berättigande*, Tidsskrift for Rettsvitenskap 1985.
- Jareborg, Nils; von Hirsch, Andrew: *Gauging Criminal "harm": A LivingStandard Analysis. I: Oxford Journal of Legal Studies*, vol. 11, no. 1, 1991.
- Jareborg, Nils: *Allmän kriminalrätt*, Iustus förlag, Uppsala, 2001.
- Kleineman, Jan: *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära* (red. Fredric Korling och Mauro Zamboni), Studentlitteratur, Lund, 2013.
- Kleinig, John: *Crime and the Concept of "harm"*, I: *American Philosophical Quarterly*, vol. 15, no. 1, 1978.
- Kleinig, John: *The Paternalistic Principle*, I: *Criminal Law and Philosophy*, 2014.
- Lernestedt, Claes: *Kriminalisering –Problem och principer*, Iustus förlag, Uppsala, 2003.
- Lernestedt, Claes: *Straffrättens karta och landskap*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2013.
- Leijonhufvud, Madeleine; Wennberg Suzanne; Ågren, Jack: *Straffansvar*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2015.
- Mill, John Stuart: *Om friheten*, Natur och Kultur, Stockholm, 1984.
- Norée, Annika: *Balkongflickor*, JFT 2–4/2017, s. 697–706, 2017.

Sandgren, Claes: *Är rättsdogmatiken dogmatisk?*, I: *Tidsskrift for rettsvitenskap*, s. 648-656, 2005.

Simester AP; Spencer JR; Stark F; Sullivan GR & Virgo GJ: "*Ch. 16 The Moral Limits of Criminalisation*" i: *Simester and Sullivan's Criminal Law—Theory and Doctrine*, 7th edn, Hart Publishing: Oxford, 2019.

Simester, AP; Von Hirsch, Andrew: *Rethinking the offense Principle*, I: *Legal Theory*, vol. 8, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

Simester AP; Von Hirsch, Andrew: *Crimes, harms, and Wrongs On the Principles of Criminalisation*, Hart Publishing, Oxford, 2011.

Tham, Henrik: *Kriminalpolitik: brott & straff i Sverige sedan 1965*, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2018.

Stanton-Ife, John: *What is the harm Principle For?*, I: *Criminal Law and Philosophy*, 2014.

Westerlund, Michael: *Själv mord och Internet – Kommunikation om ett livsfarligt ämne*, Stockholms universitet, 2010.

Elektroniska källor

Anonym: *Living as a suicidal*, ASH Space, publicerad 2010-04-07, tillgänglig på https://ashspace.org/contribs/carthago_delete/living_as_a_suicidal.php (hämtad 2019-07-11).

Christensen, Else: *Själv mord straffades efter döden*, Världens Historia, publicerad 2017-11-08, tillgänglig på <https://varldenshistoria.se/kriminalitet/sjalmord-straffades-efter-doden> (hämtad 2019-07-17).

Folkhälsomyndigheten: *Vilket begrepp bör man använda: suicid eller självmord?*, tillgänglig på <https://www.folkhalsomyndigheten.se/suicidprevention/fragor-och-svar/> (hämtad 2019-08-12).

Föreningen Psykisk Hälsa: *Du är ett troll tror jag – om självmordshets och självmordsprevention på Internet*, tillgänglig på <https://mind.se/wp-content/uploads/du-ar-ett-troll-tror-jag.pdf> (hämtad 2019-07-25).

Hjälmarsson, Sanna: *Fanny vädjade om hjälp – fick instruktioner hur hon skulle ta sitt liv*, Lokaltidningen, publicerad 2018-04-01, tillgänglig på <https://www.lokaltidningen.se/nyheter/2018-04-01/-Fanny-v%C3%A4djade-om-hj%C3%A4lp-%E2%80%93-fick-instruktioner-hur-hon-skulle-ta-sitt-liv-734111.html> (hämtad 2019-08-10).

Löwenmark, Sofie: *Utan åtal fortsätter flickor att dödsstörta från balkonger*, Expressen, publicerad 2019-05-06, tillgänglig på <https://www.expressen.se/ledare/sofie-lowenmark/utan-atal-fortsatter-flickor-att-dodsstorta-fran-balkonger/> (hämtad 2019-08-15).

MIND, *Fakta om självmord*, tillgänglig på <https://mind.se/om-sjalvmord/fakta-om-sjalvmord/> (hämtad 2019-12-10).

Nationellt centrum för Suicidforskning och prevention: *Självmord i Sverige*, publicerad 2019-10-11, tillgänglig på <https://ki.se/nasp/sjalvmord-i-sverige> (hämtad 2019-12-10).

Rapp, Johanna: *Regeringens plan för att stoppa gängen*, Aftonbladet, publicerad 2019-06-02, tillgänglig på <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/AdJ5Xz/regeringens-plan-for-att-stoppa-gangen> (hämtad 2019-05-13)

Riksförbundet för Suicidprevention och efterlevandes stöd: *Om självmord*, publicerad 2018-05-03, tillgänglig på <https://spes.se/om-sjalvmord/> (hämtad 2019-08-10).

Skogberg, Alfred: *Polisen friades – nu måste lagen göras om*, Aftonbladet, publicerad 2018-03-20, tillgänglig på <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/oR85PK/polisen-friades--nu-maste-lagen-goras-om> (hämtad 2019-08-20).

Socialstyrelsen: *Suicid*, publicerad 2019-06-11, tillgänglig på <https://patientsakerhet.socialstyrelsen.se/risker/varnskadeomraden/suicid> (hämtad 2019-09-09).

Suicide Zero, *Att möta någon med självmordstankar på nätet*, tillgänglig på <https://www.suicidezero.se/fakta-rad/goda-rad-om-sjalvmord/att-mota-nagon-med-sjalvmordstankar-pa-natet> (hämtad 2019-12-15).

SvD: *Fakta och argument om dödshjälp*, Svenska Dagbladet, publicerad 2006-12-17, tillgänglig på <https://www.svd.se/fakta-och-argument-om-dodshjalp> (hämtad 2019-09-17).

Triches, Robert: *Flickor tvingas till självmord*, Aftonbladet, publicerad 2006-10-15, tillgänglig på <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/WLvbKL/flickor-tvingas-till-sjalvmord> (hämtad 2019-08-15).

TV4Nyheterna: *Efter polisens självmordshetsning – så vill partierna skärpa lagstiftningen*, publicerad 2018-03-20, tillgänglig på <https://www.tv4.se/nyheterna/klipp/efter-polisens-sj%C3%A4lvmordshetsning-s%C3%A5-vill-partierna-sk%C3%A4rpa-lagstiftningen-3962169> (hämtad 2019-09-10).

World Health Organization, *Suicide*, publicerad 2019-09-02, tillgänglig på <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide> (hämtad 2019-12-09).

Rättsfallsförteckning

Commonwealth v. Michelle Carter